

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra Výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Volba studia uměleckého řemesla

Choice of studying an artistic craft

Linda Merabetová

Vedoucí práce: Mgr. Helena Kafková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Pedagogika – Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

2023

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Volba studia uměleckého řemesla potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. 7. 2023

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Heleně Kafkové Ph.D. za přívětivé vedení mé práce a za její cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala Bc. Zuzaně Nesrstové za ochotu a poskytnutí prostředí k výzkumné práci. A velké díky patří i studentům odborného učiliště, kteří byli ochotní poskytnout rozhovory a sdílet své názory.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje faktorům ovlivňující motivaci ke studiu uměleckých řemesel, konkrétně učebního oboru zlatník-klenotník. Obsahuje vymezení pojmu řemeslo, umělecké řemeslo a popisuje vývoj zlatnického řemesla a význam šperku. V práci se objasňuje výtvarný projev mladistvých a pojednává se v ní o motivaci dětí ke studiu řemesel včetně hledání vlivů, vedoucích k rozhodnutí pro studium středního odborného učiliště. Praktická část práce je zaměřena na výzkum k nalezení možných faktorů ovlivňujících volbu studentů ke studiu. Výzkum je prováděn kvalitativní metodou na základě rozhovorů, které jsou vedeny se studenty oboru zlatník-klenotník. Rozhovor byl veden i s jejich vedoucí odborného výcviku. Výzkum probíhal ve středisku praktického vyučování v Praze. Cílem výzkumného šetření bylo nalézt faktory ovlivňující volbu studia uměleckého řemesla specificky v oboru zlatník – klenotník.

KLÍČOVÁ SLOVA

motivace, umělecké řemeslo, zlatnictví/klenotnictví, výzkumná sonda v kvalitativní metodologii

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on the factors influencing the motivation for studying arts and crafts, specifically the apprenticeship in goldsmithing. It includes a definition of the term craft, the artistic craft and describes the development of the goldsmith's craft and the importance of jewellery. The thesis explains the artistic expression of adolescents and discusses the motivation of children to study crafts, including the search for influences leading to the decision to study secondary vocational training. The practical part of the thesis focuses on research to find possible factors influencing students' choice to study. The research is carried out using a qualitative method based on interviews conducted with students of the goldsmith-glazer trade. An interview was also conducted with their head of vocational training. The research took place in the centre of practical training in Prague. The aim of the research investigation was to find the factors influencing the choice of studying an artistic craft specifically in the field of goldsmith - jeweller.

KEYWORDS

motivation, arts and crafts, jewellery/glassmaking, research probe in qualitative methodology

Obsah

Úvod.....	1
1 Teoretická část	2
1.1 Řemeslo	2
1.2 Historický kontext:	2
1.3 Umělecké řemeslo – vymezení pojmů.....	3
1.3.1 Rozvoj Uměleckého řemesla od druhé poloviny 19. století.....	4
1.4 Zlatnické Řemeslo – materiál, role a význam šperku.....	5
1.4.1 Vývoj šperkařství	5
1.4.2 Role a význam šperku	7
1.5 Vývoj výtvarného projevu u dospívajících.....	9
1.6 Problematika profesního rozhodování.....	10
1.6.1 Pozitiva studia řemesla:.....	12
1.7 Motivace ke studiu řemesla	13
1.8 Možné faktory ovlivňující volbu studií řemesel.....	15
1.8.1 Faktor rodiny	15
1.8.2 Faktor školy.....	15
1.8.3 Faktor vyučujícího.....	16
1.8.4 Faktor výuky výtvarných a praktických předmětů na základních školách	16
1.8.5 Faktor vrstevníků žáka:	17
1.8.6 Faktor vlastních zájmů/koníčků:	17
1.8.7 Faktor prestiže vzdělání	17
1.8.8 Faktor médií	18
1.8.9 Faktor uplatnění absolventa na trhu práce.....	18
1.8.10 Faktor nepřijetí do jiného oboru.....	18
2 Praktická část.....	19
Kvalitativní výzkum	19
2.1 Výzkum	19
2.2 Průběh sběru dat	19
Popis školy, ve které výzkum probíhal.....	20
2.2.1 Příklady otázek kladených respondentům:.....	21
2.3 Interpretace posbíraných dat a jejich analýza.....	22
2.4 Rozhovor s vedoucí odborného výcviku	30
2.5 Výstup z výzkumu	33
2.6 Problémy zjištěné v souvislosti s výzkumem a návrhy jejich řešení.....	35

2.7	Můj pohled na studia zlatnického řemesla	37
Závěr	38
Použité zdroje:	39

Úvod

Při rozhodování o tématu mé bakalářské práce jsem si vzpomněla na myšlenky, které jsem sama měla při výběru střední školy a při rozhodování o svém budoucím zaměstnání. Chtěla jsem touto prací přiblížit obor zlatník – klenotník a tímto rozšířit povědomí o uměleckých řemeslech s dlouhou tradicí, která by neměla být zapomenuta. Řemeslo tvoří lidé a tito musí předávat své zkušenosti, dovednosti a znalosti mladší generaci. Zaměřila jsem proto svou práci na faktory, které ovlivňují proces volby studijního zaměření, přesněji středního odborného učiliště v oboru zlatník-klenotník, jehož jsem sama absolventkou.

V teoretické části vymezím pojmy řemeslo a umělecké řemeslo, a dále se budu zabývat jejich historickým vývojem. Následovat bude podrobná definice šperku, jeho účelu ve společnosti, vývoje šperkařství a zlatnického řemesla v průběhu času.

Praktickou část budu provádět formou výzkumné sondy v kvalitativní metodologii rozhovory se současnými žáky uměleckořemeslného učiliště v oboru zlatník-klenotník, a rovněž i s vedoucí odborného výcviku. V práci také zohledním i své vlastní zkušenosti.

Cílem této práce je nalezení faktorů, které motivují k profesnímu rozhodování a ke studiu uměleckých řemesel především zlatnického oboru. Rovněž se pokusím o vyhledání možných obtíží, které by mohly zapříčinit nezájem o studium uměleckých řemesel především zlatnického oboru a o na nalezení možných řešení.

1 Teoretická část

1.1 Řemeslo

Řemeslo je činnost, která zahrnuje využití manuálních dovedností, technického know-how a kreativity k výrobě nebo opravě fyzických předmětů. Jde o formu lidské aktivity, která spojuje praktické dovednosti s estetickým vnímáním a smyslem pro detail. Filozoficky lze řemeslo chápat jako projev lidské touhy po vyjádření sebe sama a vytvoření něčeho trvalého a významného. Skrze řemeslnou činnost se člověk přibližuje k materializaci svých myšlenek a představ, přenáší svou kreativitu a individualitu do fyzické podoby. Řemeslo je také zásadní v lidském vývoji a kultuře. Vylepšování řemeslných dovedností a technik bylo klíčové pro přežití a rozvoj společností po celá staletí. Znalost a předávání řemeslných technik z jedné generace na druhou znamená udržení a propojení s minulostí, což nám zajišťuje zachování a rozšíření znalostí.¹

1.2 Historický kontext:

V období raného středověku bylo běžné tzv. naturální hospodářství, což znamená, že lidé si sami obstarávali všechno, co potřebovali k obživě. Veškerá práce, od získávání a upravování surovin až po výrobu hotových výrobků, byla obvykle vykonávána jednou rukou. Lidé nevyráběli více výrobků, než bylo nutné pro jejich vlastní potřeby. V té době se nepracovalo za účelem získání finančního zisku, protože nebyla zavedena praxe prodeje výrobků. Domácnosti, hrady, kláštery a velkostatky fungovaly jako samostatné jednotky, kde výroba nepřesahovala úroveň spotřeby uvnitř daného celku.²

V době naturálního hospodářství se objevovaly výrobky, které měly vysokou řemeslnou kvalitu a byly relativně specializované, ale stále to nebyla plnohodnotná řemeslná výroba.³

Spíše šlo o nucenou práci bez finanční odměny. Jednotlivci se zabývali výrobou různých druhů, takže neměli příležitost se příliš specializovat v jednom konkrétním řemesle.

Tato změna nastala až v období rozvinutého středověku, zejména během zakládání a rozvoje měst. Tehdy začalo docházet k zaměstnání ve specializovaných řemeslech, kde se lidé soustředili na jediný druh výroby. Tato specializace přinesla výrazný pokrok v kvalitě výroby. V řemeslech bylo běžné, s výjimkou textilních řemesel, že celá výrobní činnost od zpracování suroviny až po hotový výrobek byla svěřena jednomu řemeslníkovi. Proto bylo důležité, aby se každý řemeslník zaměřoval, pokud to bylo možné, pouze na jedno řemeslo.⁴

V době rozvinutého středověku vznikla potřeba lepší organizace řemeslníků ve městech. Městská řemesla usilovala o zlepšení svých životních podmínek a zajištění bezpečného ovládnutí trhu, což často zahrnovalo preferování místních řemeslníků na úkor cizinců, kteří neplatili daně městu. Města měla zájem o rozšíření trhu, a proto podporovala volný trh pro

¹ <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98emeslo>

² HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, C. Umění a život zapomenutých řemesel, s. 35.

³ Tamtéž s.36

⁴ WINTER, Z. Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách, s. 48.

všechny a přijímala zámožnější řemeslníky za měšťany, což napomáhalo růstu živností ve městech. Avšak města také cítila povinnost chránit práva místních řemeslníků proti konkurenci ze strany cizích výrobců a jejich tržeb.⁵

V období, o kterém hovoříme, vznikala tzv. bratrstva, která měla původně náboženský charakter. Členové těchto bratrstev se pravidelně scházeli na bohoslužbách v kostele, kde měli svůj vlastní oltář zasvěcený patronu, který měl ochraňovat jejich společenství. Všechno jejich společné vlastnictví bylo opatřeno značkami členů jednotlivých řemesel, která bratrstva zastupovala.⁶

V průběhu času se bratrstva proměnila v cechy, kde byla důležitá solidarita mezi jednotlivými mistry. Každý mistr byl povinen odmítnout zákazníka, který byl dlužen jinému mistru. Pro získání titulu mistra byl každý žadatel testován na své řemeslné dovednosti prostřednictvím tzv. "mistrovského kusu". Tyto pravidla ovšem způsobila, že řemesla byla pro chudé lidi nedostupná. To vývoji řemesel neprospělo, bylo mnoho šikovných řemeslníků, ale byli chudí, a tak neměli možnost uspět.⁷

Cechovní systém, který ovlivňoval organizaci řemeslné výroby po mnoho staletí, měl své výhody i nevýhody. Zajišťoval určitou kvalitu výrobků, ale zároveň omezoval konkurenci a inovace výrobních postupů, a proto se postupně upustilo od tohoto systému. Nastal trend liberalizace trhu, vznikaly manufaktury a během 19. a první poloviny 20. století byla řemesla většinou nahrazena průmyslovou výrobou.⁸

V dnešní době se tradiční pojetí "řemesla jako zdroje obživy" postupně zužuje a samotný pojem "řemeslo" získává nádech tradičnosti, která je spojena s půdou, historií a dědictvím našich předků. Specifickým poddruhem řemesla je umělecké řemeslo.

1.3 Umělecké řemeslo – vymezení pojmů

Umělecké řemeslo je forma řemeslné činnosti, která spojuje uměleckou kreativitu a estetiku s technickými dovednostmi, řemeslnými technikami a zručností. Umělecké řemeslo zahrnuje různé oblasti, jako je keramika, šperkařství, textilní design, sklářské umění, truhlářství, kovářství, porcelánová malba a mnoho dalších. Umělecké řemeslo klade důraz na kvalitu provedení, detaily, jedinečnost a inovaci, zároveň je také důležitým prvkem v kulturním dědictví a identitě. Mnoho řemeslníků se zabývá kombinací tradičních a moderních prvků, aby vytvořili unikátní a současné dílo, které propojuje řemeslnou tradici s novými formami a výrazovými prostředky. Práce umělců-řemeslníků odráží jejich jedinečné kulturní vlivy, tradice a historii, a přispívá k zachování a obohacení kulturního bohatství.⁹

⁵ HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, C. Umění a život zapomenutých řemesel, s. 51.

⁶ Tamtéž s.52

⁷ Tamtéž s.53

⁸ KOTÍK, J. Tradice a kultura československé výroby, s. 18

⁹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Um%C4%9Bleck%C3%A9_%C5%99emeslo

1.3.1 Rozvoj Uměleckého řemesla od druhé poloviny 19. století

V druhé polovině 19. století vzniklo a rozvíjelo se hnutí Arts and Crafts, ve kterém se spojovali umělci a umělkyně z různých oblastí umění a řemesel, včetně architektury, tisku a knihařství, dále hrnčířství, šperkařství, malířství, sochařství, kovářství a truhlářství. Někteří členové hnutí, jako například designér William Morris, preferovali ruční výrobu a odmítali masovou produkci pro široký trh. Jiní zase ocenili tvůrčí i společenské výhody strojové výroby.¹⁰

Je však důležité, že někteří předchůdci tohoto hnutí měli hluboce konzervativní a nostalgický pohled do minulosti, zejména do středověku, zatímco jiní byli socialisté a vášniví reformátoři. Někteří spojovali estetiku uměleckých řemesel s protestantismem, zatímco jiní viděli přímou souvislost mezi oživením středověkých prvků a katolicismem.¹¹

V sedmdesátých letech 19. století se hnutí Arts and Crafts ještě více rozšířilo, když obnovený zájem o umění a řemesla začal pronikat z Británie do jiných zemí a ovlivňovat místní tradice. Ve Spojených státech narazilo oživení řemeslných tradic na velmi pozitivní odezvu lidí, kteří projevovali zájem o ručně vyráběné a domácí výrobky.¹²

Věřilo se, že prostředí, které je dobře zkomponováno a obsahuje krásné a dokonale zpracované stavby, nábytek, tapiserie, tkaniny a keramiku, přispívá ke zvýšení hodnoty společnosti a slouží jak výrobcům, tak spotřebitelům. Tato myšlenka se stala společným tématem pro celé hnutí Arts and Crafts jak v 19. století, tak i v 20. století.¹³

Kromě přesvědčení o těsné souvislosti mezi materiálním a duchovním stavem společnosti se také projevil zájem o pracovní podmínky výrobců užitého umění. Hnutí Arts and Crafts nejenom prosazovalo krásu ve stavbách a nábytku, ale zároveň zdůrazňovalo význam práce, která přináší uspokojení a nedovoluje umělcům a umělkyním upadnout do otroctví a bezduché masové výroby továren. Těší se z jednoduché rukodělné práce, která jim přináší radost.¹⁴

Přední představitelé hnutí, jako Carlyle, Ruskin a zejména Morris, si uvědomovali, že práce je nejen prostředkem, který umožňuje mužům i ženám vyjádřit své tvůrčí schopnosti, ale také projevit svou lidskost. Další princip, který sdílelo mnoho aktivních členů skupiny Arts and Crafts, vzešel právě z touhy po zlepšení estetického standardu a pracovních podmínek.¹⁵

Industriální kapitalismus charakterizoval přístup k výrobě, který klade důraz na zisk spíše než na uspokojení potřeb. V důsledku toho docházelo k výrobě nekvalitně navrženého zboží, které nedbalo estetické přitažlivosti pro spotřebitele ani na potřeby dělníků. Tato neuspokojivá situace byla ostrým kontrastem vůči předprůmyslové minulosti, kdy byla výroba obecně vnímána jako práce za lepších podmínek. Středověká řemesla sice nedosahovala strojové přesnosti moderního průmyslu, ale přesto si udržela lidský charakter.¹⁶

¹⁰ ADAMS, Steven. *Hnutí uměleckých řemesel*, 1997. str.10

¹¹ Tamtéž s.10

¹² Tamtéž s.10

¹³ Tamtéž s.10

¹⁴ Tamtéž s.10

¹⁵ Tamtéž s.10

¹⁶ Tamtéž s.10

1.4 Zlatnické Řemeslo – materiál, role a význam šperku

Zlatnické řemeslo je tradiční umělecké řemeslo zaměřené na výrobu šperků a předmětů z drahých kovů, především zlata a stříbra. Zlatníci jsou řemeslníci, kteří disponují dovednostmi a znalostmi potřebnými k vytváření unikátních a kvalitních šperků. Toto řemeslo zahrnuje různé důležité aspekty, včetně návrhu, modelování, kování, zpracování, zdobení a broušení drahých kamenů. Zlatníci často spolupracují s klenotníky, kteří se specializují na výběr, broušení a osazování kamenů do šperků (fasér¹⁷). Při své práci zlatníci využívají různé techniky a nástroje, například rytí, leptání, kování, lité zpracování a filigrán¹⁸. Používají také různé dekorační techniky, jako je granulace¹⁹, emailování²⁰, rytí a reliéfní zdobení. S rozvojem moderních technologií se zlatníci začali častěji opírat o počítačové programy a 3D tisk při návrzích a výrobě šperků.²¹

Zlatnické řemeslo má bohatou historii a tradice, která sahá až do starověkých civilizací, jako byly Egypt, Mezopotámie, Řecko a Řím. Zlatníci byli známými umělci a řemeslníky, kteří vytvářeli složité a umělecky hodnotné šperky pro šlechtu a panovníky.²²

V současné době zlatníci nejenže vytvářejí tradiční a klasické šperky, ale také se podílejí na tvorbě moderních a inovativních designů. Zlatnické řemeslo zahrnuje také opravy, restaurování a údržbu existujících šperků, což je neméně důležitá činnost.²³ Vzhledem k ceně materiálů, se kterými zlatníci pracovali a také tomu, že vytvářeli výrobky především pro bohatou část společnosti, byli zlatníci váženými osobami a řemeslo zlatnické mívalo vždy vysokou prestiž oproti jiným uměleckým řemeslům.

1.4.1 Vývoj šperkařství

Lidé od pradávna cítili potřebu ozdobit se a hromadit krásné předměty. Ve svých počátcích, v době kamenné, využívali lidé přírodní materiály, které nacházely kolem sebe, jako dřevo, hlinu, kámen, lastury, vápenec nebo jantar. Také získávali materiály prostřednictvím své vlastní činnosti, například lovem zvěře, díky kterému měli k dispozici kosti, zuby a mamutovinu, a tak se začaly vytvářet první náhrdelníky a amulety. S příchodem eneolitu se objevily zlato, drahokamy, perly, a nakonec i stříbro. Zlato si dodnes udržuje své výsadní postavení jako nejvíce vyhledávaný drahý kov. Později se k amuletům a náhrdelníkům přidaly záušnice, náramky a prsteny. Dalšími šperky se stala pečetička a spínadla.²⁴

17 Fasér – klenotník zasazující drahokamy do šperků STEHLÍKOVÁ, Dana. Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví, 2003. str.124

18 Filigrán (lat. filum = vlákno, granum = zrnko) – technika plastické výroby kovovým drátem. - Tamtéž s.127

19 Granulace (lat. granulatio, od granum = zrnko) – šperkařská technika, která spočívá v natavování kovových zrněk – Tamtéž s.154

20 Email/emailování (lat. smalt) = plošná zdobná technika, spočívá v vypalování skleného prášku na kovovém podkladu – Tamtéž s. 118

21 KRŮŽOVÁ, Alena. Šperk od antiky po současnost 2015. Dějiny odívání. str.15

22 Tamtéž s.16

23 KRŮŽOVÁ, Alena. Šperk od antiky po současnost, 2015. Dějiny odívání. str.16

24 Tamtéž s.16

Zlato je ceněným kovem, který se již od starověku používá pro výrobu šperků, nádob, mincí, zdobených budov a soch. Díky své nekorodující schopnosti se stalo symbolem nesmrtelnosti v mnoha kulturách. Vzhledem k jeho vzácnosti a kvalitě se stalo ideálním materiálem pro vládnoucí třídu, která využívala zlato k posílení své moci a postavení. Zlato bylo těženo již od roku 2000 před n. l., Egypťané a později i Římané ho těžili v Africe. Zlato bylo zpracováno a kombinováno s jinými kovy, jako je měď a stříbro, aby se dosáhlo změny barvy a pevnosti. Díky svým vlastnostem, jako je tažnost, tvárnost a estetická přitažlivost se zlato už ve starověku hojně využívalo, zejména ve šperkařství.²⁵

Kromě názvů jako je šperk se nejčastěji používají pojmy klenot, ozdoba nebo okrasa. Tyto pojmy však změnil svůj význam v průběhu času, protože jedno slovo mělo více významů. Terminologie spojená s uměleckými obory se začala vyvíjet v 19. století, kdy společnost začala považovat šperk za nadbytečný a viděla v něm prostředek k vystavování bohatství jeho nositele. Latinské slovo "*ornare*" (vyzdobit, vystrojit) hrálo v pojetí šperku důležitou roli, protože označovalo výstroj oděvu, což dalo základ dalšímu druhu šperku a tím je – vyznamenání.²⁶ Termín okrasa zahrnuje pozitivní estetické hodnocení. Klenot je šperk vyrobený ze vzácných materiálů. V průběhu 19. století došlo k rozlišování šperku na dvě kategorie. Na jedné straně se stal exkluzivním uměleckým dílem zhotoveným z drahých kamenů pomocí mistrovských technik, které ho posouvaly na vyšší uměleckou úroveň. Na druhé straně byl šperk spíše jako ozdoba, která byla vyrobena z přírodních materiálů či méně kvalitních kovů a sloužila jako doplněk k oblečení.²⁷

Občas dochází k zaměňování slov šperk a bižuterie. Pojem bižuterie se stal synonymem pro ozdobný předmět nebo šperk, který je vyroben z levnějších materiálů. Bižuterie sloužila k uspokojení potřeb lidí z nižších vrstev společnosti. V 19. století se tento pojem ustálil díky rozvoji tovární výroby. Náhračky šperků se využívají již od starověku, dokonce i ve zlatnictví. Koncem 18. století se namísto drahých kamenů začalo používat sklo s fóliemi a objevily se i náhračky českých granátů, tzv. *leonské kameny*²⁸. Bižuterie jsou tedy sériově vyráběné šperky, které jsou cenově dostupnější a jejich účel nahradil drahé šperky. Ale je nutné dodat, že šperk a bižuterie jsou fenomény, které si navzájem nekonkurují a neohrožují se.²⁹

Šperky můžeme kategorizovat na základě jejich umístění na těle nebo na oděvu. Existují šperky, které zdobí lidské tělo, jsou snadno odnímatelné a zároveň mají uměleckou hodnotu. Sem patří náhrdelníky, náušnice, diadémy, prsteny a náramky. Další skupinu tvoří šperky, které jsou přímo spojeny s účesem nebo oděvem. Mezi tyto předměty patří hřebeny do vlasů, spony na upevnění šatů a pláštíků, jehlice do vlasů, různé páskové spony, přezky na boty, šály a také knoflíky, které slouží jak praktickému účelu, tak i jako ozdoba.³⁰

²⁵ Tamtéž s.16

²⁶ STEHLÍKOVÁ, Dana. Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví. Praha. Libri, 2003. str. 348

²⁷ KRÍŽOVÁ, Alena. Šperk od antiky po současnost. 2015. Dějiny odívání. str. 17

²⁸ Leonské kameny – starý český termín pro barevnou skelnou imitaci drahých kamenů

²⁹ KRÍŽOVÁ, Alena. Šperk od antiky po současnost. 2015. Dějiny odívání. str.9

³⁰ Tamtéž str. 9–10

V dnešní době, stejně jako v minulosti, se často setkáváme s kombinacemi tzv. vzácných materiálů a přírodních surovin ve šperkařském umění. Pojem šperk je doplněn různými přívlastky jako je lidový, měšťanský nebo aristokratický, které označují jeho charakter. Důležitou roli hraje použitý materiál, zpracování a vzhled, které poukazují na sociální vrstvu jeho nositele.³¹

V současné době se šperky vyrábí v omezených sériích nebo jako jedinečné kusy profesionálních výtvarníků. Tyto šperky jsou označovány jako autorské, umělecké, unikátní nebo ateliérové, a tím se snaží odlišit od masové výroby velkých firem.³²

*„Dochází tak k paradoxu, že výtvarně pojatý šperk z nedrahých materiálů, ze dřeva, plastu, obecného kovu, papíru či textilu, je cennější a dražší než továrně vyrobený šperk z tenkého zlatého plechu.“*³³ - Alena Křížová, 2015

1.4.2 Role a význam šperku

Proměna estetického vzhledu šperku byla vázána na různé slohové změny, avšak to neplatilo vždy. V pravěku a mezi tzv. přírodními národy byla důležitá především funkce šperku. Praktické využití šperku bylo jedním z hlavních důvodů pro vznik dalších ozdob. Tato funkce byla také spojena s oděvem, například různými spínadly, jehlicemi či knoflíky, které sloužily k propojení dvou a více oděvů. Právě tyto malé a jednoduché předměty s praktickou funkcí postupně získaly estetický vzhled a začaly se vyvíjet do různých typologických variant. Příkladem mohou být spony, které se postupem času změnily v brože.³⁴

Ozdoby a šperky byly rovněž spojovány s magickými a náboženskými představami. Lidé měli obavy z nemocí, strach z úrazů a chtěli se chránit před nepříznivými vlivy a zlými silami, proto využívali různé pomůcky, jako jsou rostliny, části zvířat (kůže, kosti) a relikvie svatých. Tyto předměty byly nošeny jako amulety a talismany, uchovávané v schránkách nebo sáčcích. Lidé věřili, že amulety, medailony, růžence, relikviáře, škapulíře³⁵ a přívěsky jsou ochránci a přinesou jim prosperitu.³⁶

V společenském životě hrály šperky také důležitou roli. Nositel šperku prostřednictvím něj sdílel ostatním svou společenskou vrstvu a rodinný stav. Z minulosti se zachovaly zásnubní prsteny a snubní prsteny. Nicméně v 19. století zaniklo nošení smutečních šperků po ztrátě partnera.³⁷

S narůstajícím majetkem se člověk v hierarchii společnosti posouval výše a vyjadřoval své postavení prostřednictvím honosného oděvu, šperku a dalších symbolů prestiže. Například

³¹ KRÍŽOVÁ, Alena. *Šperk od antiky po současnost*. 2015. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7422-311-2. str.11

³² Tamtéž str. 11

³³ KRÍŽOVÁ, Alena. *Šperk od antiky po současnost*. 2015. Dějiny odívání. str.11

³⁴ Tamtéž str.11

³⁵ *Škapulíř* – ochranný přívěsek, zpravidla otevírací schránka, nosí se na krku nebo u pasu – STEHLÍKOVÁ, Dana. Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví, str. 488

³⁶ KRÍŽOVÁ, Alena. *Šperk od antiky po současnost*, 2015. Dějiny odívání str.11

³⁷ Tamtéž str.11

papeži nosí prsten svatého Petra jako jednu z hlavních insignií³⁸. Králové a císaři zdobí své hlavy korunami a dalším šperkem označujícím jejich postavení jsou například žezlo. Jiné společensky význačné osoby, například starostové, mohou nosit mohutné řetězy kolem krku. Další ozdoby jsou přizpůsobeny státu nebo národu a mohou také vyjadřovat náboženskou a politickou příslušnost. V současné době se různé subkultury odlišují nošením šperků a ozdob. Tyto skupiny mají své charakteristické znaky a snaží se vyčlenit od ostatních, jako například emo, punk, skinhead, hipsteři a další.³⁹

Jeden z nejstarších způsobů ozdobení těla je piercing, konkrétně nošení náušnic. První zmínky o tomto zvyku pocházejí z doby kamenné a jsou zaznamenány na nástěnných malbách v jeskyních. Dokonce i na masce egyptského faraona Tutanchamona jsou patrné dírký v uších. Piercingy se původně vyráběly z materiálů, jako jsou zuby, kosti a dřevo. Postupem času se však začalo používat i kov. Tyčinky nebo kroužky se používají k propíchnutí uší. V některých kulturách měl piercing symbolizovat bohatství, často se jednalo o kroužky z drahých kovů nošené v nose nebo uších. Náušnice nosili jak ženy, tak muži, i když to nebylo běžné ve všech kulturách. Například v Římě nosily náušnice pouze ženy a často byly velmi dlouhé, aby vynikala jejich vznešenost. Zajímavostí je, že námořníci nosili náušnice z praktických důvodů – jako majetek v případě ztroskotání.⁴⁰

Tradice nošení šperků je také spojena s oslavami a různými rituály. Tyto šperky jsou vhodné většinou pro slavnostní příležitosti nebo k oslavě úspěchu, osobnosti nebo výročí. Předměty používané v rámci těchto rituálů jsou často příliš výrazné a extravagantní na to, aby se denně nosily. Bývají také velmi těžké nebo obsahují symboly, které jsou vhodné pouze pro danou událost. Od pradávky se šperky dávají jako dary k různým příležitostem. Je to způsob, jak si zachovat cenný okamžik nebo vyjádřit spojení s druhou osobou. Jedním z nejvýznamnějších šperků, které si dnes lidé pořizují, jsou snubní prsteny.⁴¹

Šperky také sloužily jako platidlo, například v případě věna, kdy rodina nevěsty poskytuje ženichovi peníze, majetek a právě šperky. Před vznikem peněz měly šperky také roli platidla u směnného obchodu, byly využívány při jednáních k ocenění zboží. Často se také používaly pečetní prsteny jako forma podpisu pro platby, což bylo běžné zejména v římské kultuře.⁴²

³⁸ *Insignie* – odznak úřední funkce – STEHLÍKOVÁ, Dana. Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví, str. 198

³⁹ KRÍŽOVÁ, Alena. *Šperk od antiky po současnost*, 2015. Dějiny odívání. str.11

⁴⁰ <https://www.dama.cz/clanek/proc-a-jak-se-zdobime>

⁴¹ KRÍŽOVÁ, Alena. *Šperk od antiky po současnost*, 2015. Dějiny odívání. str.11

⁴² <https://shop.chayle.ca/blogs/blog/the-functions-of-jewellery-ancient-contemporary>

1.5 Vývoj výtvarného projevu u dospívajících

U dospívajících nastává v období přibližně po dvanáctém roce jev, který nazýváme "krizí výtvarného projevu". Toto období je u dospívajících velmi individuální. Pokud mladý jedinec neprojevuje osobní zájem se výtvarně dále realizovat, jeho výtvarný projev se dále nerozvíjí a stagnuje. Proto nazýváme toto období krizí výtvarného projevu. V této práci tento stav zmiňuji proto, že jde o rozhodující faktor pro výběr umělecké školy. U dospívajících je již obtížnější rozvíjet jejich výtvarnou kreativitu, než je běžné u mladších dětí.

Vymezení pojmu: Krize – Když hovoříme o krizi dětského výtvarného projevu, musíme si položit otázku: Co přesně máme na mysli, když používáme slovo "krize"? V nejširším smyslu slova je krize stav, ve kterém selhávají dosavadní mechanismy, k nefunkčnosti a nerovnováze. V kontextu psychiatrie, psychologie a psychoterapie se slovo krize používá k označení extrémního zatížení, nebezpečného stavu nebo významné události. Další význam slova "krize" se týká přechodu mezi vývojovými fázemi.⁴³

Všechny významy pojmu "krize" se zdají být relevantní v kontextu "*krize dětského výtvarného projevu*". U jedinců může dojít k doslovnému selhání schopnosti výtvarného vyjádření, což je nebezpečná zkušenost, která negativně ovlivňuje jejich sebehodnocení a sebedůvěru, a to nejen v oblasti výtvarného umění. Tato situace je také přechodným obdobím mezi dětským výtvarným projevem a výtvarným vyjadřováním dospělých.⁴⁴

Zdá se, že důležitým obdobím zjištění je, že mládež v pubertě a po ní, je snadněji ovlivnitelná tlakem "hotových forem" než v minulosti. Časopisové ilustrace, nadměrná reklama a přehnaná vizuální stylizace jsou často vnímány jako faktory, které narušují dřívější estetický řád výtvarné tvorby dítěte ale i mladého dospívajícího.⁴⁵

Během puberty, která nastává přibližně mezi 11. a 15. rokem věku, se v důsledku změn v procesu vnímání objevuje určitá nerovnováha nebo krize v ustálených vyjadřovacích procesech.⁴⁶ Tyto změny jsou přímým důsledkem psychického vývoje dětí v období puberty, které zahrnují bouřlivé změny ve vnímání a myšlení. Během tohoto období se často projevují potíže, jako je ztráta spontánnosti, nejistota, vysoká kritičnost k vlastní tvorbě, zklamání nebo dokonce úplná ztráta zájmu o výtvarnou činnost. Tyto faktory mohou mít vliv na celkový osobnostní rozvoj dítěte.⁴⁷

Později přichází tendence zobrazovat skutečnost co nejreálněji, tzn. snaha o zvýšení přesnosti ve snaze o zobrazení skutečnosti je výraznější, než byla v předpubertálním období, kdy byl především dáván prostor fantazii. Dospívající se snaží zobrazovat předměty tak, aby co

⁴³ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, 2009. str. 158

⁴⁴ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 1974. s.114

⁴⁵ Tamtéž str.108

⁴⁶ LAMSEROVÁ, Jana. *Didaktika výtvarné výchovy: Výtvarný projev dospívající mládeže*.str.11

⁴⁷ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*, 1974 str. 114

nejpřesněji odpovídaly jejich vnějším vlastnostem, a to jak tvarem, tak i přesnou barevností. Při zobrazování lidské postavy se klade důraz na anatomickou přesnost. Nejvýrazněji se to shoduje v pokusu zachytit co nejvíce detailů při zobrazování objektů.⁴⁸

Avšak při snaze o přesném zobrazení předmětů čelí jedinec obtížím a překážkám. Reprodukce s přesností není jednoduchá, a zdokonalování této dovednosti probíhá pomalu a pracně. To vede k narůstajícímu nezájmu o výtvarnou práci. V této fázi žáci projevují zjevnou tendenci kopírovat a napodobovat cizí vzory. V jejich kresbách a malbách se objevují prvky, které již neplynou z osobního prožívání a představy ztrácejí živost.⁴⁹

Krizí výtvarného projevu procházejí žáci druhého stupně základní školy souběžně s obdobím, ve kterém se mají rozhodovat o svém budoucím profesním směřování. Přemýšlejí nad výběrem následujícího studia v době, kdy jsou zároveň frustrováni svou, v jejich očích, výtvarnou “neobratností”. K tomu se v současné době přidává stále se zhoršující kvalita jemné motoriky, což jim bere sebedůvěru ve schopnost manuální tvorby. Tento aspekt je rovněž jedním z faktorů, kvůli kterým žáci neuvažují o následném studiu řemesel, a především uměleckých řemesel s výrazným výtvarným zpracováním jakým je například výuka zlatnictví.

1.6 Problematika profesního rozhodování

Střední odborné učiliště je školní zařízení, které nabízí zejména střední vzdělání s absolvováním závěrečných zkoušek, která zahrnuje jak praktickou, tak teoretickou část. Délka studia na tomto typu školy trvá obvykle tři roky a po úspěšném dokončení získají studenti výuční list, což je oficiální kvalifikace pro práci v daném oboru.⁵⁰

Podle mého názoru je střední odborné učiliště vhodnou volbou pro ty, kteří chtějí zaměřit svou kariéru na manuální práci, protože nabízí výstup v podobě odborně kvalifikovaných jedinců. Nicméně každý zájemce o tento typ studia musí zvážit, zda preferuje studium výučního oboru s maturitou a výučním listem nebo pouze s výučním listem. Pro ty, kteří touží po maturitě, existuje i možnost dodatečného nástavbového studia po ukončení tříletého studia na středním odborném učilišti. Ano, nástavbové studium trvá další dva školní roky, což je jediná nevýhoda, jelikož se tím celková délka studia prodlužuje o jeden rok. Nicméně střední odborné učiliště má velkou výhodu v tom, že absolventi ihned po škole mají jasné zaměření a odbornost pro výkon v daném oboru. Často získávají i profesní průkazy, jako je například svářečský průkaz, řidičský průkaz a podobně, což zvyšuje jejich hodnotu na trhu práce. Dále je velmi důležité, že praktické části výuky je v případě tříletého studia věnována mnohem větší časová dotace než v případě studia totožného oboru připravujícího studenty ve čtyřletém studiu s maturitou. Střední odborná učiliště nabízejí různá zaměření oborů. Nejčastěji se setkáváme s řemeslnými pracemi a technickými odvětvími, ale najdeme zde i gastronomická odvětví, hotelnictví a další.

⁴⁸ LAMSEROVÁ, Jana. *Didaktika výtvarné výchovy: Výtvarný projev dospívající mládeže*. str.14

⁴⁹ LAMSEROVÁ, Jana. *Didaktika výtvarné výchovy: Výtvarný projev dospívající mládeže*. str. 14

⁵⁰ https://www.msmt.cz/file/10186_1_1/

V devadesátých letech minulého století došlo k výraznému až radikálnímu snížení počtu zaměstnavatelů, kteří by poptávali kvalifikované řemeslníky. Pracovníci se ze zrušených podniků a závodů přesunuli nejčastěji do oblasti služeb. V nově vznikajících firmách a společnostech se více uplatňovaly automatické a robotické stroje a první dekádě 21. století byla v České republice patrná degradace prestiže řemeslníků. Perspektivu viděla většina české společnosti především ve středoškolském univerzálním – gymnaziálním vzdělávání nebo v ekonomickém či technickém směru, o studium řemeslných oborů nebyl zájem. V následných letech stárnutím populace zkušených řemeslníků a jejich odchody do důchodu došlo ke zjištění, že kvalifikovaní řemeslníci jsou na trhu práce nezastupitelní a jejich počty jsou naprosto nedostatečné. Řemeslníci a technická odvětví jsou stále více vyžadováni zaměstnavateli na dnešním trhu práce, což znamená, že absolventi těchto oborů mají dobré vyhlídky na uplatnění. Toto výrazně zvýšilo jejich finanční ohodnocení a prestiž ve společnosti.⁵¹

Tento vliv začíná být viděn i zájmu uchazečů o učební obory, které začínají mít po mnoha letech až dekádách opět naplněné kapacity. Myslím si, že by tomuto pozitivnímu trendu a rovněž i praktické výuce na středních odborných učilištích pomohlo, kdyby se na základních školách věnovalo více pozornosti předmětům praktické výchovy, jak tomu bývalo v minulosti.⁵²

⁵¹ <https://archiv-nuv.npi.cz/vystupy/nektera-umelecka-remesla-zaky-stale-lakaji.html>

⁵² Tamtéž

1.6.1 Pozitiva studia řemesla:

- **Situace na trhu práce:** Období ekonomické krize bude mít vliv na prosperitu mnoha odvětví. Státní zaměstnanci pocítí negativní dopady závislosti na státu, ale řemeslníci si stále udržují možnost ovlivnit svůj osud. V době, kdy si lidé nemohou dovolit nové výrobky, budou preferovat opravy a úpravy starších výrobků. Z přehledů výstupů ministerstva práce a sociálních věcí vyplývá, že mezi nezaměstnanými jsou řemeslníci méně často než obecně zaměřená odvětví a také méně často než nekvalifikovaní dělníci.⁵³

Velcí investoři v České republice vyjadřují stížnosti na nedostatek kvalifikovaných řemeslných pracovníků. V současné době je opět aktuální poptávka po českých řemeslnících (v určitých profesích) v zahraničí. Tato situace nabízí příležitost pro rozšíření jazykových znalostí a také vyššího výdělku pro řemeslníky, kteří se rozhodnou pracovat v zahraničí.⁵⁴

- **Kus odvedené práce je vidět:** Máloukterá profese poskytuje možnost téměř okamžitě po dokončení práce ověřit, že vynaložené úsilí nebylo zbytečné, zažít uznání od okolí a prožít příjemný pocit, že za mnou zůstává viditelný výsledek. Řemeslníci ihned po dokončení své činnosti vidí, že auto opět jezdí, že topení příjemně vyhřívá místnost atd.⁵⁵
- **Doba studia:** Díky relativně krátké době vzdělávání v oboru je možné rychle rozvíjet praktické dovednosti a brzy se osamostatnit v osobním životě. Ve všech řemeslnických profesích je možné podnikat soukromě. Pokud absolvent odborného vzdělání projeví zájem o další rozvoj, má možnost zlepšit své dovednosti prostřednictvím kurzů, denního nebo dálkového studia. Většina středních odborných učilišť má pro své studenty připravené motivační programy, které snižují finanční náročnost studia a často nabízejí uplatnění v daném oboru.⁵⁶

⁵³ <https://docplayer.cz/7948965-Metodika-motivace-k-remeslum-ve-volbe-povolani-zaku-zs.html> str. 8

⁵⁴ Tamtéž str. 9

⁵⁵ Tamtéž str. 9

⁵⁶ <https://docplayer.cz/7948965-Metodika-motivace-k-remeslum-ve-volbe-povolani-zaku-zs.html> str. 10

1.7 Motivace ke studiu řemesla

Vymezení pojmu: Pedagogická literatura vykládá termín „motivace“ jako „souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání; zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem; řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků; ovlivňují též způsob reagování jedince na jeho jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.“ Pedagog tak může činit prostřednictvím „vytváření adekvátního obrazu o žácích; očekávání vůči žákům; probouzení poznávacích potřeb (problémové úlohy), sociálních potřeb (klíma ve třídě); probouzení výkonové motivace; využitím odměn a trestů; eliminováním pocitu nudy; předcházením strachu ze školy, předmětu.⁵⁷

Motivace je určena jako hnací síla, která nás posouvá vpřed směrem k cíli. Můžeme ji chápat jako vnitřní energii spojenou s naší osobností a potřebami, které je třeba zohlednit pro dosažení vnitřního uspokojení. Jak dosáhnout tohoto uspokojení? Například správný výběr střední školy, který umožní naplnit potřebu seberealizace.

Motivace dospívajících ke studiu je ovlivňována sociálním prostředím, ve kterém se studenti nacházejí, aktuálním vývojem a úrovní jednotlivce a způsobem výuky, kterým se učitel řídí. Motivace studentů je formována prostředím školy a třídy, kde dochází k pravidelným interakcím mezi studenty a učiteli. Motivace studentů je výsledkem této dynamické interakce a je ovšem ovlivněna také jinými faktory ve studentově životě.⁵⁸

Během školního období dochází k vývoji a diferenciaci motivace ke školní práci. J. Čáp a I. Pavelková navrhuji optimističtější pohled na tento vývoj, který požaduje přechod od počáteční epizodické a situační motivace ke hlubší a trvalejší motivaci s výhledem do budoucna. Příkladem takové motivace je postupné prohlubování zájmu o konkrétní školní předmět, který může vést dospívajícího k volbě dalšího studia nebo budoucí kariéry. Výzkumy opakovaně naznačují, že po přechodu na střední školu se motivace dospívajících ke studiu postupně snižuje a mění se převážně ve smyslu negativním. Tato změna motivace má samozřejmě dopad na výsledky jejich školní práce.⁵⁹

Existují dvě formy motivace – vnitřní a vnější, které mají svůj význam a lze je ovlivňovat. **Vnější motivace** však může přejít na vnitřní motivaci. Vnější motivace může pocházet z různých zdrojů, jako je hodnocení, strach, pochvala, sociální status, očekávání rodičů, snaha vyhovět učitelům, odměny a podobně. Učitelé mají větší možnosti a nástroje pro práci s vnější motivací, ačkoli výsledky mohou být nepředvídatelné a krátkodobé. V některých případech je však vnější motivace jedinou možností, jak ovlivnit přístup žáků k učení.⁶⁰

Vnitřní motivace je obecně považována za stabilní a je vysoce ceněna. Vychází z potřeby poznávání, řešení problémů, sociálních potřeb, jako je vytváření pozitivních vztahů nebo

⁵⁷PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, 2009. 127 - s.128.

⁵⁸KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. 2011. Pedagogika (Grada). str. 118

⁵⁹Tamtéž str. 118

⁶⁰NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. str. 17

potřeba ovlivňovat, výkonová motivace, vyšší aspirační úroveň a vlastní stanovené cíle. Práce s vnitřní motivací žáků a její rozvoj je uměním samotného učitele. Učitel musí mít dobrou psychologickou intuici a schopnost efektivní verbální i neverbální komunikace. Je třeba, aby učitel byl pro žáky přirozenou autoritou.⁶¹

Tradiční rozdělení, které se vztahuje nejen k učebnímu procesu, rozlišuje motivaci na vnější a vnitřní. Na podobný princip existují i na motivy ke školní práci, které jsou rozděleny na snahu zvládnout úkoly a dosahovat výkonů.⁶²

Studenti se zaměřením na zvládnutí úkolů se aktivně se snaží porozumět a zdokonalit svou práci. Jejich motivace pochází z vnitřních zdrojů a projevuje se zájmem o celý proces učení a rozvoj svých schopností. Studenti, kteří se zaměřují na podání nebo předvedení výkonu, kladou důraz zejména na vnější prezentaci své práce. Jejich hlavním zájmem je udržet si dobrý obraz před ostatními a vědí, že ostatní si všimají jejich úspěchu. Pro tyto studenty je výsledek důležitější než samotný průběh učení.⁶³

Důležitost motivace ve studiu spočívá nejen v dobrých výsledcích studenta, ale také ve vývoji jeho osobnosti a aktivit. Úspěšnost ve studiu je úzce spojena s motivací, která může mít různé důvody a cíle. Někteří studenti se učí z touhy získat uznání od ostatních, jako jsou přátelé nebo rodina, jiní z vnitřní potřeby a uspokojení, či kvůli materiálním odměnám od rodičů nebo za lepší průměr ve třídě. Ideální je, když student projeví zájem o učení a vzdělávání z vlastní iniciativy, bez závislosti na odměnách nebo vedlejších výhodách. citace⁶⁴

Avšak zájem o učení nevzniká sám o sobě, ale je ovlivňován vnějšími podněty a různými druhy motivace. Pro dosažení optimálního motivačního stavu je třeba vytvořit podmínky, které podporují vznik zájmu a je třeba znát individuální motivační charakteristiky jednotlivých studentů.⁶⁵

⁶¹ Tamtéž str.17

⁶² KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*, 2011. Pedagogika (Grada). str. 119

⁶³ Tamtéž str.119

⁶⁴ HELUS, Zdeněk. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. 1. vyd, 1979. s. 64

⁶⁵ Tamtéž s. 65

1.8 Možné faktory ovlivňující volbu studií řemesel

„Výběr střední školy a budoucí profese představuje složitý mnohaúrovňový proces, do jehož výsledku se promítá působení vnějších systémových faktorů (ekonomická situace, charakteristiky trhu práce i vzdělávacího systému), sociálně-ekonomické zázemí rodiny (sociální status, etnická příslušnost a další), osobnostní charakteristiky žáka (zájmy, motivace, schopnosti). Samotné rozhodnutí přitom může být ovlivněno jak dlouhodobě působícími a často i neuvědomovanými faktory, tak i aktuálním podnětem, nebo třeba jen náhodně získanou informací.“⁶⁶ – Trhlíková Jana

1.8.1 Faktor rodiny

I přesto, že si dospívající často neuvědomuje, rodina představuje jednu z nejdůležitějších složek při volbě budoucího povolání⁶⁷. Rodina nás ovlivňuje již od velmi útlého věku, kdy rodiče slouží jako vzory a předávají nám své zkušenosti, hodnoty a postoje. Rodinné prostředí, komunikace mezi rodiči a dítětem a celkový styl výchovy v nás zanechává stopu, která potom ovlivňuje naše budoucí rozhodování.

Zkušenosti rodičů s jejich vlastním povoláním mají významný vliv při přímém ovlivňování dospívajících. Je také důležité, jak dobře rodiče znají své děti, jak jim rozumí, jak hodnotí jejich zájmy a jak je podporují. Pro dospívající žáky je motivující diskutovat s rodiči o jejich plánech, zkoumat jejich představy a společně hledat alternativy. Rodiče stále více berou v úvahu také názory školy, poradenských institucí, kteří mohou poskytovat informace o studijních a pracovních oborech a podléhají i vlivu masmédií. Přesto by měli žáci brát především v úvahu svá vlastní přání a rozhodovat se ohledně budoucího povolání na základě svých schopností a zájmů. Rodiče by měli být motivátory a podporovateli při tomto rozhodování, avšak neměli by mít rozhodující slovo. Je nerealistické očekávat, že žák na základní škole bude mít přesnou představu o tom, co chce v životě dělat, ale měl by si být vědom všech možností, které jsou mu při výběru povolání k dispozici.

1.8.2 Faktor školy

Mezi další faktory, které ovlivňují naše rozhodování ohledně budoucího povolání nebo studia, se řadí vlivy výchovných a vzdělávacích institucí, zejména v posledních ročnících druhého stupně základní školy, které představují přechod k různým typům škol s odlišným vzdělávacím zaměřením, jako jsou gymnázia, umělecké školy a konzervatoře, střední odborné školy nebo odborná učiliště. Samotné zařazení do těchto školních typů patří k formování naší osobnosti a našich představ o povolání a životním stylu. Bohužel v České republice má učňovské školství velmi nízký společenský statut.⁶⁸

⁶⁶ TRHLÍKOVÁ, Jana. Volba střední školy a její hodnocení v kontextu další vzdělávací a profesní dráhy. *Orbis Scholae* [online]

⁶⁷ <https://infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-4-05>

⁶⁸ https://idea.cergeei.cz/files/IDEA_Studie_1_2021_Ucnovske_skolstvi/IDEA_Studie_1_2021_Ucnovske_skolstvi.html#p=26

Mladí lidé tráví velkou část času ve školních lavicích, a proto se ve třídě nejen vzdělávají, ale také zde uspokojují psychické a sociální potřeby. Třída má svou vnitřní strukturu podobně jako jiné vrstevnické skupiny. Každý žák má ve třídě svou roli nebo pozici, kde jsou dány cíle, normy a hodnoty. Tato získaná role nebo pozice ve třídě (například vůdce, třídní klaun) má vliv i na další rozvoj osobnosti. Celkové i individuální interakce ve třídě jsou bohatým zdrojem sociálních zkušeností. Možnost zapojit se do dění a být akceptován spolužáky je pro nás v pubertě velmi důležitá a může ovlivnit naši schopnost adaptovat se.⁶⁹

Při rozhodování o budoucím povolání hraje také klíčovou roli to, které předměty nás baví. Pokud žák ne baví matematika, pravděpodobně si nevybere školu s ekonomickým zaměřením. Naopak, pokud žák dosahuje vynikajících výsledků v chemii, biologii nebo fyzice, má předpoklady pro studium v oblasti zdravotnictví nebo medicíny.

1.8.3 Faktor vyučujícího

Nezanedbatelným faktorem je také učitel. Bez jeho správného vedení bychom nedokázali dosáhnout očekávaných cílů. Důležitou vlastností učitele je jeho oblíbenost u žáků. Učitel, který se nepovyšuje nad žáky, dokáže nám látku vysvětlit, pomoci s problémy, má přehled o dění ve třídě a je i zábavný, může nás motivovat a pozitivně ovlivňovat.⁷⁰

1.8.4 Faktor výuky výtvarných a praktických předmětů na základních školách

Výtvarná výchova na ZŠ by neměla být jediným předmětem který by měl rozvíjet tvořivou činnost dětí. Za jeden z faktorů, který ovlivňuje motivaci dětí ke studiu řemesla, považuji i skutečnost, že se dnešní děti často s žádným řemeslem ve svém okolí nesetkají a nemají o něm takřka žádnou představu, vyjma ukázek z televize. Dříve bylo běžné, že děti viděly a mohly si často i vyzkoušet různé řemeslné činnosti v domácím prostředí. Pomáhaly například s řezáním dřeva, výrobou dřevěných výrobků, šitím oděvů atd. Děti více tvořily rukama, psalo se tužkou, hrály si se stavebnicemi, rozvíjely si jemnou motoriku rukou. V dnešní době máme mnohem více techniky, která nám většinu manuální práce v domácnosti nahrazuje, rozbité výrobky se neopravují, oděvy a jiné výrobky, které si lidé dříve vyráběli často sami, je výhodnější a pohodlnější zakoupit. Děti věnují čas, dříve trávený tvořením, hrou se stavebnicemi i sportem podporujícím zručnost, počítačům a audiovizuální technice. K celkovému rozvoji schopnosti dítěte by měly patřit i praktické dovednosti, které je možné získat pouze v praktických předmětech jako jsou dílenské činnosti, šití, vaření atd.⁷¹

Domnívám se, že výtvarná výchova může mít vliv na výběr řemeslných oborů. Výtvarná výchova poskytuje studentům možnost objevovat a podporovat svou kreativitu a umělecké dovednosti. Tím, že se studenti seznámí s různými výtvarnými technikami a materiály, mohou si vytvořit představu o svých schopnostech a zájmech v oblasti umění a řemesel.

⁶⁹ HELUS, Zdeněk. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. 1. vyd, 1979. s. 65

⁷⁰ HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ str.133

⁷¹ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*, 1974. str.27

1.8.5 Faktor vrstevníků žáka:

Pro dospívajícího žáka je často důležitější vrstevnická skupina, která sdílí stejné zájmy, názory a problémy jako on sám, nežli názory rodičů nebo učitelů. Vrstevnická skupina se stává v tomto období dokonce nejdůležitějším zdrojem emocionální a sociální podpory.⁷²

V dospívání má vliv kamarádů a vrstevníků velký význam. Nicméně při rozhodování o budoucím povolání dává žák větší důraz na vlastní názor a vliv rodiny. Od vrstevníků se spíše vyhledávají rady a informace týkající se budoucí střední školy nebo učiliště.⁷³

1.8.6 Faktor vlastních zájmů/koníčků:

Při rozhodování o budoucím povolání je vliv koníčků a zájmů, které žák má, také jedním z důležitých faktorů. Existují žáci, kteří nemají žádné konkrétní nebo vyhraněné zájmy, pro ně je nejlepší volbou gymnázium, kde budou mít dostatek času a prostor k objevování toho, co je skutečně zajímavé a jaké povolání by chtěli vykonávat v budoucnosti.

Není vhodné podceňovat význam zájmů a koníčků. Dítě i rodič by měl předem zvážit, zda je koníček dostatečně důležitý a jeho zaujetí dítětem je tak hluboké, aby byla střední škola vybírána s ohledem na něj. Často se stává, že i zdánlivě drobná záliba, jako například vášeň pro kreslení, může mít významný dopad na celý zbytek života. Mnoho vzdělávacích institucí nabízí možnost volnočasových aktivit přímo ve školách, jako jsou sportovní hřiště s různými možnostmi (házená, basketbal, fotbal), taneční kurzy, šachový klub, IT kroužek atd. To žákům umožňuje věnovat se svým zájmům mimo vyučování, a to buď přímo ve škole nebo v její blízkosti. Z vlastních zkušeností vím, jaký vliv má koníček na výběr povolání.

1.8.7 Faktor prestiže vzdělání

Při výběru budoucího studia přihlížejí žáci i jejich rodiče k prestiži daného oboru a typu střední školy. Učňovské obory mají ve společnosti celkově nižší prestiž, než gymnázia a střední odborné školy. Celkově se považuje míra vzdělávání na učilištích za horší a v důsledku toho si učňovské obory vybírají častěji děti z rodin s nižším socio-ekonomickým statutem. Společnost rovněž často nahlíží na vyučující působící na učňovských středních školách za méně kvalitní pedagogy. Všechny tyto aspekty „degradace“ učňovských škol jsou mýtus. Objem učiva je sice méně obsáhlý nežli na běžných středních školách anebo gymnáziích, ale praktická výuka vyžaduje rovněž velký objem znalostí, manuální zručnosti a vyučovacích hodin.

⁷² KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících* 2011. Pedagogika (Grada). str. 33-34

⁷³ Tamtéž str.35

1.8.8 Faktor Médii

I média jako jsou televize, tisk, a především sociální média (Facebook, Instagram), jsou neopomenutelným vnějším faktorem rozhodování pro volbu střední školy. Zajímavá prezentace řemesla a výrobních postupů dokáže přitáhnout pozornost mladých dospívajících a nalákat ke studiu umělecko-řemeslného oboru.

1.8.9 Faktor uplatnění absolventa na trhu práce

Jedním z rozhodujících faktorů pro výběr budoucího studia je otázka uplatnění absolventa na trhu práce a jeho následné finanční ohodnocení. Absolventi uměleckých řemeslných oborů nacházejí poměrně široké možnosti v závislosti na konkrétním oboru, uměleckém směru, regionu, aktuální poptávce a dalších faktorech. Někteří absolventi mohou nalézt zaměstnání ve svobodném povolání a podnikat. Další mohou najít práci ve firmách zaměřených na design, reklamu, marketing, vizuální komunikaci nebo v oblastech spojených s kulturním dědictvím a obnovou. Dále se mohou rozhodnout pro kariéru vzdělávání a stát se učiteli nebo lektory na uměleckých školách a institucích. Další možnosti zahrnují práci v muzeích, galeriích, uměleckých institucích nebo v průmyslovém designu. O absolventy zlatnického řemesla je, podle škol vyučujících tento obor, trvale zájem.

1.8.10 Faktor nepřijetí do jiného oboru

Žáci si často volí učňovský obor jako náhradní řešení v případě nepřijetí na svou primárně vybranou střední školu. Na střední školy s uměleckým zaměřením a konzervatoře se dostane jen hrstka nejtalentovanějších žáků a zájem o tento typ škol výrazně převyšuje nabídku. Proto si žáci při volbě těchto škol podávají přihlášku i na učňovské řemeslné obory, jako alternativu v případě nepřijetí na vysněnou školu. Očekávají, že výuka uměleckého řemesla naplní představy o obsahu a rozsahu vyučovaných předmětů, které bývají podobné.

2 Praktická část

V praktické části bakalářské práce jsem provedla rozhovory se studenty středního odborného učiliště v oboru zlatník-klenotník, kteří navštěvovali 1. - 3. ročník studia. Respondenti byli ochotni sdílet své postoje a názory týkající se studia. Cílem těchto rozhovorů bylo nalézt odpovědi na výzkumnou otázku a dosáhnout stanovených cílů výzkumné části práce.

Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum se zaměřuje na rozsáhlý sběr dat bez předem stanovených prvotních neznámých. Výzkumníci v tomto případě nevycházejí z předem formulovaných hypotéz a nezávisí na existující teorii. Hlavním cílem je získání maximálního množství informací. Teprve po nasbírání dostatečného množství dat začíná výzkumník analyzovat tyto informace a hledat v nich pravidelnosti. Na základě těchto pravidelností formuluje předběžné závěry a pokouší se najít další důkazy v datech, které je podpoří. Výstupem kvalitativního výzkumu je tak formování nových hypotéz nebo teorií.⁷⁴

2.1 Výzkum

Výzkum probíhal ve středisku praktického vyučování (SPV) na Praze 5. Výzkumná sonda byla provedena u studentů středního odborného učiliště, tedy mladých lidí v dospívajícím věku, kteří budou dále označováni jako respondenti, dotazovaní anebo učni. Dalším dotazovaným bude rovněž jejich současný vedoucí odborného výcviku (mistr). Při předvýzkumu byly zkoumány možnosti získání vhodných respondentů z různých ročníků studia. Ve výběru jsem se rozhodla pro tři studenty z každého ročníku, kteří byli ochotní své výpovědi poskytnout. Cílem bylo zjistit pohled studentů a následně tak vyvodit faktory, které ovlivnily jejich volbu pro řemeslný obor.

Cíle: Zjistit faktory, které ovlivňují volbu řemeslné školy, specificky zlatnického oboru

2.2 Průběh sběru dat

Pro sběr dat byla zvolena kvalitativní metoda prostřednictvím rozhovorů, které byly realizovány formou otevřených otázek.⁷⁵ Rozhovory s respondenty byly provedeny během týdne v prostředí školy, kdy se délka každého rozhovoru trvala přibližně 20 minut. Dotazování studentů bylo zaměřeno na témata, jako je jejich motivace k výuce, přístup ke studiu a faktory, které ovlivnily jejich rozhodnutí pro volbu zlatnického řemesla aj. V před-výzkumné fázi byl proveden testovací rozhovor, který vedl k vybrání studentů pro výzkum. V hlavním výzkumu pak bylo často za potřeby od respondentů získat konkrétnější informace, tyto doplnit a upřesnit otázky, aby bylo dosaženo úplných informací. Výzkum byl prováděn z výpovědí všech respondentů, v práci jsou uváděny vzorové příklady jejich doslovných výpovědí, které jsou doplněné o komentáře vedoucí k dosaženým cílům, rozvedeným v závěrečném výstupu.

⁷⁴ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007.

⁷⁵ Tamtéž str. 16

V závěrečném výstupu bylo přihlédnuto i k pohledu vedoucí praktického výcviku, jejíž výpověď byla rovněž okomentována. Otázky pro respondenty i vedoucí odborného výcviku, byly záměrně koncipovány tak, aby dotazovaní neměli pocit výsledku nýbrž rozhovoru. Některé kladené otázky nebyly považovány za relevantní, z toho důvodu byly přiloženy jen ty výpovědi, které pomohly objasnit možné faktory.

Dotazování respondenti popis:

Respondenti 1., 2. a 3. – ročník první – dvě dívky a chlapec, 15. – 16. let

Respondenti 4., 5. a 6.– druhý ročník – tři dívky 17. – 18. let

Respondenti 7., 8. a 9.– třetí ročník – chlapec a dvě dívky 18. let

Popis školy, ve které výzkum probíhal – SPV ZLATNICKÉ

Středisko praktického vyučování Zlatnické je instituce specializující se na odborný výcvik v oboru zlatník – klenotník a jeho historie sahá až do roku 1954. Od roku 1968 až do roku 1989 sloužilo jako učňovské středisko pro n. p. Safina⁷⁶. Středisko aktuálně vyučuje 38 žáků pod vedením učitelek odborného výcviku a patří mezi menší učiliště v zemi. Tato menší skupina umožňuje zkušeným mistrům individuálně a kvalitně se věnovat svým žákům, protože v každém ročníku je jen 12 žáků. Výuka vychází z tradičních zlatnických postupů a je přizpůsobena současným trendům ve šperkařství. Učni pracují podle osnov a mají také možnost realizovat vlastní návrhy. Všechny práce (kromě prvního ročníku) se provádějí ve stříbře ryzosti 925 a v posledním ročníku mají žáci možnost pracovat i se zlatem.⁷⁷

- ***Jak probíhají přijímací zkoušky:*** Přijímací zkoušky na této škole jsou talentové. Uchazeči musí předložit své výtvarné portfolio, které se skládá z portrétu tužkou nebo uhlem, zátiším akvarelem nebo temperou, přírodního motivu tužka/akvarel/pastel, návrhu šperku – 2 kusy, kameny musí být vyvedeny barevně. Dále pak uchazeči musejí na místě překreslit ornament a vyplnit test všeobecných znalostí. V praktické části zkoušky uchazeči stáčejí drát podle zadaného vzoru.
- ***Jak na škole probíhá výuka zlatnického řemesla:*** Studium probíhá jeden týden v prostorách střediska odborného výcviku, kde žáci realizují tvorbu a druhý týden probíhá teoretická výchova ve škole.
- ***Jak probíhají zkoušky závěrečné:*** Studium je zakončeno závěrečnou praktickou zkouškou, kdy žák v daném časovém rámci vytvoří hotový šperk (prsten – povinný kus) a dále realizuje vlastní návrh, který odráží nejen řemeslné schopnosti, ale i výtvarný um a tvůrčí invenci. Tyto práce mohou být provedeny ve zlatě nebo stříbře podle volby učně.⁷⁸ Ve zkoušce teoretické, učni musejí úspěšně složit ústní zkoušku s odborným otázkami, především z předmětů technologie, znalosti materiálů a dějin umění

⁷⁶ Safina – společnost zabývající se výrobky z drahých kovů, dříve i výrobou samotných šperků

⁷⁷ https://zlatnicke.cz/?page_id=46

⁷⁸ Tamtéž

- **Předpoklady pro studium:** Umělecký obor zlatník-klenotník se zaměřuje na tvorbu umělecké i užité práce s kovem, které mají estetickou hodnotou. Zlatnické předměty mohou mít různou míru praktičnosti a ozdobnosti. Tento obor vyžaduje široké spektrum znalostí a dovedností. Je důležité nejdříve ovládnout tradiční řemeslné techniky, které tvoří základ pro další rozvoj. Jinými slovy, vytváření šperku s vysokou uměleckou hodnotou není možné bez pevných základů v řemesle. Učni musí techniky často opakovat a procvičovat, aby dosáhli plného ovládnutí konkrétních dovedností.⁷⁹

2.2.1 Příklady otázek kladených respondentům:

1. Proč jste si vybrali zlatnický obor?
2. Jak jste se dozvěděli o škole/oboru?
3. Co pro vás bylo rozhodující při volbě studia?
4. Jaký vliv měly vaše studijní výsledky na volbu tohoto učňovského oboru a na jakou druhou školu – obor jste se hlásili?
5. Mluvili jste s někým, kdo se již v tomto oboru pohybuje, abyste získali představu o realitě tohoto povolání?
6. Živí se ve vaší rodině anebo v okruhu vašich známých někdo nějakým uměleckým řemeslem?
7. Baví vás tento obor?
8. Líbí se vám zlatnické prostředí?
9. Máte pocit, že se při studiu technicky i výtvarně zlepšujete?
10. Jaká je vaše oblíbená zlatnická technika a proč?
11. Čím anebo kým se inspirujete při navrhování a tvoření vašich prací? Máte už teď nějakého oblíbeného zlatníka nebo přímo firmu/značku, ať už současného nebo z minulosti. Čím vás oslovuje jeho tvorba?
12. Myslíte si, že výuka některých technologických postupů je pro vás zbytečná vzhledem k současnému způsobu strojové výroby a 3D tiskáren?
13. Splňuje výuka oboru vaše očekávání a proč?
14. Uvažujete o změně studia?
15. Chcete hned po škole využít své dovednosti, které vás škola naučí?
16. Uvažujete o návazném vzdělání a jakém (maturita, další učňovský obor)?
17. Vidíte už teď, že je obor zlatník-klenotník pro vás perspektivní do budoucna? (ať už po finanční stránce, kreativní nebo je důvodem atraktivita oboru)
18. Chodili jste někdy do nějakého výtvarného kroužku?
19. Pracovali jste někdy před nástupem sem do školy s kovem? Pokud ano při jaké příležitosti?
20. Co vás motivuje školu dokončit?

⁷⁹ https://zlatnicke.cz/?page_id=46

2.3 Interpretace posbíraných dat a jejich analýza

Kvůli čemu jste se rozhodli studovat obor zlatník-klenotník / Co bylo rozhodující ve Vaší volbě?

„Myslel jsem si, že to bude jednoduchý, že se nebudu muset moc učit a tak... A taky jsem neměl moc na výběr, táta tu školu vybral a prostě mi řekl, že sem musím“ – respondent 7.

„Donutila mě rodina, naši jsou totiž zlatníci.“ – respondent 8.

„Zajímalo mě to, vždy jsem měla ráda různé šperky, baví mě si vyrábět a taky jsem si myslela, že to nebude těžká škola.“ – respondent 4.

Komentář: Respondenti se rozdělili na dva tábory. Z větší části respondenti volili školu hlavně na základě svých mimoškolních aktivit v tomto případě hlavně výtvarných koníčků. Zbylí respondenti na tuto otázku nereagovali pozitivně, spíše nenadšeně a rozhodli se na základě doporučení rodiny, kdy se rodiče buď živili přímo zlatnictvím anebo školu vybrali jako vhodnou pro své děti. Uplatňuje se tady motivace vnější v podobě snahy nezklamat své rodiče, ale i motivace vnitřní, kdy někteří respondenti mají skutečný a přímý zájem o řemeslo.

Baví Vás to tady (toto učiliště)? / Baví Vás tento obor?

„Hmm, ano i ne, teda záleží, co zrovna dělám.“ „Baví mě asi výroba granátovky“ (granátová technika⁸⁰) – respondent 9.

„Jo mě to baví, protože je to prostě krásný obor, baví mě to vyrábění. Taky je to tady takový útulný“ (prostředí praxí/dílny) – respondent 5.

„Ne mě to nebaví, chtěla bych radši něco víc uměleckýho, teda né, že by mě to úplně nebavilo, ale radši bych chtěla dělat něco jinýho. nelíbí se mi to tu prostě.“ – respondent 1.

Komentář: Sociální klima školy ovlivňuje prostředí, ve kterém se studenti nacházejí. Mělo by být příznivé pro jejich pohodu a motivaci. Když jsem se podala otázku, čekala jsem dlouho na odpověď, jako by se respondenti rozmýšleli, ale tuto reakci považuji za přirozenou. Myslím, že každý mladistvý student jakéhokoliv zaměření vnímá studium primárně jako povinnost, která je spíše nezábavná, ale pak jsou zde další podněty, jako jsou například kamarádi ve třídě, díky kterým je škola pro studenty poutavější.

V příkladu uvádím výpovědi, spíše negativní, nicméně zbytek respondentů odpovědělo naopak zaujatěji anebo velmi neutrálně. Například studenti prvních ročníků měli více neutrální výpovědi nežli studenti vyšších ročníků. Tento fakt přisuzuji tomu, že studenti prvních ročníků se zatím s oborem seznamují a nemají dostatek zkušeností.

⁸⁰ Granátová technika – technika, určená pro drahé kameny (granáty), drobné kovové obruby, do kterých se pak kameny zasazují

Splňuje výuka oboru Vaše očekávání? A proč?

„Jo, dokonce to je celkem nad moje očekávání. Nečekala jsem, že budeme tolik vyrábět, a to je dobře, na praxích je sranda.“ – respondent 6.

„Ano, moje očekávání bylo se tu něco naučit, a to škola dodržela jak teoreticky, tak i prakticky“ – respondent 3.

„Jo i ne, mě ten obor celkem i baví, ale nečekala jsem takovej teror, hlavně v dějinách umění“ – respondent 9.

Komentář: Co se týkalo praxí, tedy prostoru, kde učni realizují výrobu šperků a kde tráví polovinu času školní docházky, byli spokojeni s výukou, která naplnila jejich očekávání. Většina učňů vyjadřovala převážně pozitivní ohlasy na studium, s výjimkou některých specifických výhrad, se kterými buď nepočítali nebo jimi byli překvapeni.

Názory respondentů se lišily ohledně rozsahu jednotlivých předmětů. Rozdělovali předměty na odborné a teoretické. U teoretických předmětů se vyskytovaly spory týkající se jejich přínosu pro budoucí život. Rovněž měli pochybnosti, zda rozsah výuky teoretických předmětů bude dostatečný, pokud budou mít zájem o maturitní nastavbu.

Chcete hned po škole využít své dovednosti, které vás škola naučí?

„Ne mám úplně jiný plány“ Chci jít na vejšku, třeba na UMPRUM nebo tak něco.“ – respondent 7.

„Chci jít na nějakou další školu anebo si prostě najít nějakou práci. Zlatník? To asi ne, nebo já nevím“ – respondent 9.

„Ano, každopádně ale chci ještě maturitu, takže půjdu na nastavbu nějakou umělecky založenou a potom chci nabrat někde dlouholetou zlatnickou praxi.“ – respondent 6.

Komentář: Drtivá většina respondentů se sešla v rozhodnutí, že chtějí rozšířit své vzdělání a získat maturitní vysvědčení. Měli zájem se věnovat zlatnickému řemeslu pouze v rámci studentské brigády, anebo se vůbec zlatnictví nevěnovat. Vyskytla se ale i odpověď, kdy student projevil zájmem o navýšení vzdělání o další učňovský obor, a to umělecký rytec, který je s výukou zlatnictví úzce spojen, tímto si ještě prohloubí kvalifikaci.

Jak jste se dozvěděli o tomto oboru?

„Šla sem jedna moje známá, teda spíš mamky známá, a tak jsme prostě podali přihlášku. Já moc nevěděla, kam chci jít nebo co chci dělat.“ – respondent 1.

„Já o škole slyšela od kámošky a líbilo se mi, že je daleko od domova.“ – respondent 3.

„Mě to vybrali rodiče, jsou totiž zlatníci, a tak jsem prostě šla.“ – respondent 8

Komentář: Nejvýznamnější vliv na respondenty měli především jejich rodiče. Rodiče mohou do určité míry ovlivnit studentovo rozhodnutí ohledně výběru studia. Svým výchovným přístupem a předáváním vlastních názorů také ovlivňují celkový postoj studenta k učení. Zde jsem se setkala s výpověďmi, kdy rodiče dětem školu pomohli vybrat i díky zájmu svého dítěte o výtvarné zaměření. U jiných respondentů rozhodli rodiče přímo za ně, bez jakékoliv komunikace, což mělo za důsledek nezáměr o obor i o vzdělání řemesla vůbec.

Živí se ve vaší rodině anebo v okruhu vašich známých někdo nějakým uměleckým řemeslem?

„Ne nikoho neznám, mamka i táta dělají normální práci.“ – respondent 9.

„Ano, můj strejda je umělecký kovář“ – respondent 6.

„Jo moje mamka je umělkyně – kreslí, šije a tak, a moje babička je grafička.“ – respondent 1.

Komentář: K mému překvapení z většiny výpovědí vycházelo, že respondenti znají nebo mají v rodině někoho, kdo se zabývá uměleckým řemeslem anebo jinou uměleckou profesí. Tento aspekt je pro rozhodování o budoucí volbě studia zjevně silný, kdy pracovní zaměření rodičů ovlivní volbu dětí. Já osobně jsem nebyla ovlivněna umělecky zaměřeným členem rodiny nebo známým a ani většina spolužáků v mém ročníku, v době, kdy jsem tento obor absolvovala.

Co vás motivuje k tomu školu dokončit?

„No mě to tady baví ze dvou důvodů: za první tady můžu vyrábět a upouštět uzdu fantazii, navrhovat šperky a vymýšlet si různé zajímavé kombinace. A za druhý můj výrobek může někomu udělat radost. Taky tu mám skvělou partu kamarádů, je tu dobrá atmosféra.“ – respondent 2.

„Mě nic moc, chtěla jsem i změnit školu, ale pak mě to nějak přešlo a už jsem ve třetíáku, tak už si to přece dodělám. Pak půjdu dělat na brigádu k rodičům (do zlatnictví) a udělám si maturitu“ – respondent 8.

„Tak asi ten výuční list, a taky ráda dělám věci ručně a baví mě vidět tu výslednou práci co jsem si s tím dala.“ – respondent 4.

Komentář: Dotazovaní vnímali že, vzdělání je důležité a nezbytné v jejich životě. Byli si vědomi, že absolvování vzdělání jim poskytne potřebnou kvalifikaci, otevře větší možnosti pracovního uplatnění. U některých respondentů byla jejich motivace skutečně podpořena osobním zájmem o studovaný obor a touhou v něm později vykonávat svou budoucí profesi

Jaká byla výuka výtvarné výchovy na základní škole? Měli jste nějaké řemeslné zadání třeba v průběhu let?

„Mě výtvarka hrozně bavila, byl to můj oblíbený předmět. Měli jsme skvělou učitelku, která pokaždý vymyslela něco nového, různé techniky a práce. A třeba jsme i vyšívali a navlíkali jsme korálky. I kvůli ní jsem chtěla dělat něco uměleckého.“ – respondent 4.

„Výtvarka mě bavila tak do pátý třídy, a pak už mi to přišlo jako nuda, nijak mě to nenaplňovalo. Nic nového ani zajímavého jsme netvořili ani jsme nedělali žádná řemesla. Ale doma jsem si tvořila obrazy, a to mě stále baví.“ – respondent 6.

„Výtvarná výchova u nás nebyla nic moc, učitelé vypadali, že o tom nic nevědí a nic nás nenaučili. V devátý třídě pak byli tací, který vyšli ze základky a malovali člověka jako panáčka jen pět čar a kolečko jako hlava“ – respondent 3.

Komentář: Zájem respondentů a jakékoliv umělecké zaměření je bez rozporu. Všichni učni potvrdili, že rádi tvoří, kreslí, malují nebo navrhuji umělecké předměty. Z mnoha výpovědí vyplývá, že důležitou roli hrál učitel výtvarné výchovy na základní škole, který je namotivoval a předmět přiblížil natolik, že ovlivnil budoucí kariérní rozhodnutí studentů. Někteří respondenti se setkali s řemeslem již na základní škole, což považují za pozitivní fakt, jak jsem již zmínila v teoretické části, ovšem to není pravidlem na všech základních školách. Z některých výpovědí respondentů je zjevné, že v období přechodu na druhý stupeň základní školy dochází u některých žáků ke ztrátě zájmu o výtvarnou výchovu.

Chodili jste do nějakého výtvarného kroužku?

„Ne já jsem si vždycky kreslil doma anebo o jiných hodinách.“ – respondent 7.

„Jo, chodila jsem na prvním stupni na keramiku a pak na druhým normálně do výtvarky na ZUŠce.“ – respondent 5.

„No, já jsem chodil, ale ne moc dlouho, mě baví si kreslit jen tužkou a na tom kroužku jsme dělali temperama a vodovkama a tak. Ještě se tam hodně stříhalo s barevným papírem a mě to moc nebavilo. Tak jsem tam chodit přestal.“ – respondent 2.

Komentář: Jak jsem již zmínila výše, všichni respondenti mají zájem o výtvarné umění. Ale většina nenavštěvovala žádný výtvarný kroužek, kde by mohli své schopnosti nadále rozvíjet. Tvořili proto především doma.

Pracovali jste někdy před nástupem sem do školy s kovem? Pokud ano při jaké příležitosti?

„Jo, jak už jsem říkala, strejda je umělecký kovář a s tím jsme si už jako malí zkoušeli ohýbat a různě zahřívát kov, taky jsme ho tvarovali pomocí kladiva. No, ale tohle je ale úplně něco jiného. Tady když dlouho zahřívám, tak si práci hned zničím, anebo když používám moc hrubou

sílu tak taky. Zlatnická práce je podle mě preciznější. Ten kov je prostě měkčí a člověk musí být opatrný, když s něčím takhle pracuje.“ – respondent 6.

„Ne nikdy předtím jsem takhle s kovem nedělala. Jako rozhodně jsem o dost víc trpělivá, protože to vůbec není lehký.“ – respondent 9.

„Ne, tady to byli úplně poprví, a taky mě zarazilo, jak je to těžký. Teď už dělám se stříbrem, ale ta mosaz, to bylo peklo.“ – respondent 5.

Komentář: S jedinou výjimkou se studenti dosud s prací s kovem nikdy nesetkali. Poznaly vlastnosti kovu a jeho využití až na učilišti. Nejméně nadšení byli studenti prvního ročníku, ti se učí základy a nejprve pracují s mosazí, které se hůře pájí, ohýbá, čistí i piluje. Mosaz je podstatně tvrdší kov než stříbro, je však levnější. Z důvodu možných finančních ztrát pracují se stříbrem až studenti vyšších ročníků.

Myslíte si, že je výtvarná výchova důležitý předmět a proč?

„No jasný, vždyť je to dobrý se něco dozvědět a je to taková odpočinková hodinka, kde člověk může vyprázdnit hlavu a myslet na něco jiného.“ – respondent 3.

„Ani moc ne, já už dávno kreslit umím“ – respondent 7.

„Ano, minimálně jen proto, že tehdy se člověk do toho ponoří a tím se zbaví různých myšlenek. I když mu výtvarka nejde a není v ní zdatný. Jo a taky se rozvíjí prostorový myšlení a řekla bych, že schopnost přemýšlet a představovat do hloubky.“ – respondent 4.

„Řekla bych, že každý předmět je důležitý, aby jsme stihli zjistit co nás naplňuje a baví.“ – respondent 6.

Komentář: Zde se respondenti ve většině sešli ve výpovědi, že je výtvarná výchova podstatná ve vzdělávání, ovšem každý udal jiný důvod. Ve dvou výpovědích popsali výtvarnou výchovu za odpočinkový předmět. Tento přístup dokládá, že výtvarná výchova je brána jako okrajový předmět, který se zpravidla vyučuje až v odpoledních hodinách. Jiní se zmínili, že výtvarná výchova je velmi důležitá pro rozšíření kreativity.

Vidíte už teď, že je obor zlatník-klenotník pro Vás perspektivní do budoucna? (ať už po finanční stránce, kreativní nebo je důvodem atraktivita oboru)

„Ano já už to úplně vidím, jak budu mít svou vlastní dílnu.“ – respondent 5.

„Ani ne, mě teda baví ty šperky navrhovat, ale už ne tolik je vyrábět“ – respondent.1

„Jo mě se líbí, že je to kreativní a neobvyklý, jakože když někde řeknu, že se učím na zlatníka, tak jsou všichni unešený, jak je to zajímavý, takže je to asi i atraktivní. Jen těmi financemi si

nejsem tak jistá, přijde mi, že zlatníci nejsou tak dobře placení nebo já nevím, ale sice děláte se zlatem, ale dneska už si stejně všichni kupujou bižutérii, ne?“ – respondent 4.

Komentář: Dotazovaní byli na svůj studijní obor hrdí a potvrdili, že obor vnímají jako atraktivní a kreativní, nicméně zmínili pochybnosti o budoucím finančním ohodnocení a o perspektivě práce v oboru, protože většina zákazníků dává přednost šperkům levnější tovární výroby.

Jak probíhali talentové zkoušky?

„No přišli jsme a museli jsme odevzdat nějaké práce, portrét, přírodu, návrh šperku, jo a ještě zátiší. A potom jsme dostali papíry, kde jsme dokreslily ornamenty, museli jsme vždycky nakreslit jakoby zrcadlově nějaký ornament zprava anebo zleva. A pak byl ještě test všeobecných znalostí, různé otázky z dějin a bylo to jakože v pohodě, ale myslím, že ten test je zbytečný, protože z dějin umění jsem toho moc nevěděl a naučil jsem se to hlavně až tady.“ – respondent 7.

„Za mě to bylo dobrý. Psala jsem test, ale byl kroužkovací, a to bylo dobrý. Moc jsem toho totiž nevěděla, no a pak jsem kreslila různé ornamenty, aby byly co nejpřesnější, mě to bavilo. Potom jsme museli ohýbat s drátem, taky nějaký tvar podle vzoru, co nám dali. Já jsem se bála, že ten test s otázkami mi moc nešel a doufala jsem, že takhle si mě třeba zapamatují a hodně jsem se snažila, aby to vypadalo přesně, abych udělala dojem.“ A taky jsem musela odevzdat svoje kresby co jsem dělala doma, jako takový portfolio. – respondent 3

Komentář: Talentové zkoušky jsou dle mého názoru přiměřené požadované úrovni pro nástup k výuce tohoto řemesla. Škola stanovila takové podmínky pro přijetí, ve kterých by obstály skutečně jen žáci s uměleckým zájmem a nadáním. Všichni respondenti se drželi tvrzení, že talentové zkoušky byli náročné, co se týkalo testu všeobecných znalostí.

Obávali jste se talentových zkoušek?

„Jako trošku jo, ale já rád kreslím a myslím, že jsem v tom dobrej, takže v prvním momentu, jak si nás všechny posadili a rozdali nám papíry na stůl, tak jsem měl stres, ale to rychle odpadlo. - respondent 2.

Já jsem vždycky milovala výtvarku, a věděla jsem, že na přijímačkách budu kreslit, takže ani moc ne. A taky byli lehký, navíc je to učňák a myslím, že na ten vezmou každého, takže jsem se nebála. – respondent 8.

„Jo já jsem se dost bála, chtěla jsem, aby mě vzali a bála jsem se, že to budou náročný přijímačky, ale nakonec to bylo v pohodě, kreslili jsme a učitelé byli milí.“ – respondent 6.

Komentář: Talentové zkoušky mohou některé zájemce o studium uměleckých řemesel odrazovat, ale jsou nezbytné k prokázání určité míry talentu a zručnosti, a především zájmu o obor. Dotazovaní potvrdili, že se zkoušek předem obávali, ale nebyly pro ně nadměrně stresující.

Máte pocit, že se při studiu technicky nebo výtvarně zlepšujete?

„Ano, určitě, vidím to na kresbách doma, mám mnohem pevnější ruku a taky jsem o dost víc trpělivá.“ – respondent 9.

„Tak určitě vidím na svých starých pracích, že se posouvám, ale výtvarně to nevím.“ – respondent 8.

„Určitě jo, jsem lepší v přesnosti, měření, a i poznávání materiálů. Jinak výtvarně úplně nevím, asi bych řekla, že jo ale ne kvůli studiu, ale díky výtvarným aktivitě, kterou dělám doma.“ – respondent 1.

Komentář: U otázky na výtvarné a technické zlepšení se všichni respondenti sešli ve výpovědi, že technicky se zaručeně zlepšují, a výuka tedy dosahuje požadovaných kvalit.

Myslíte si, že výuka některých původních technologických postupů je pro vás zbytečná vzhledem k současnému způsobu strojové výroby a 3D tiskáren?

„Jo, dneska už se dělá všechno strojově, maximálně ty opravy se dělají ručně. Proto mě to taky moc nebaví, je mi jasný, že když teď půjdu dělat zlatníka, tak nebudu dělat svoje věci, ale jen opravovat něco, co vyrobil stroj anebo někdo cizí.“ – respondent 7.

„Ne podle mě řemeslo a ruční práce nikdy neztratí svou hodnotu.“ – respondent 1.

„Ne, kdyby to bylo zbytečný, tak proč by nás to učili. Myslím si, že je to dobře, že nás to učí. Ty stroje jsou drahý a kdybych chtěla mít svoje zlatnictví, tak bych to musela dělat ručně, dokud bych na ty stroje neměla, a třeba si je hodně zlatníků nemůže dovolit. Takže i kdybych byla něčí zaměstnanec, tak ten to po mě taky bude chtít umět bez stroje.“ – respondent 3.

Komentář: U této otázky jsem očekávala, že učni budou shodně tvrdit, že původní techniky se učí zbytečně, neboť nové technologie nahrazují pracnou ruční práci. Překvapivě se objevilo mnoho odpovědí, které potvrzují, že učni si uvědomují nezastupitelnou roli tradiční ruční práce.

Mluvili jste s někým, kdo se již v tomto oboru pohybuje, abyste získali představu o realitě tohoto povolání?

„No ne, já jsem se bavila jen s kámoškou, co sem šla taky studovat a ta říkala, že je to v pohodě. Ale jako s nějakým zlatníkem, to jsem nemluvila.“ – respondent 4.

„Ne já teda nikoho neznám a ani mě nenapadlo, jako jít do zlatnictví a ptát se, jaký to je. – respondent 5.

„Jo u nás je to rodinný podnik, takže jsem věděla do čeho jdu, ale nechtěla jsem.“ – respondent 8.

Komentář: Odpovědi potvrdily, že se respondenti, pokud nepocházejí přímo ze zlatnické rodiny, nesetkali s realitou pracovního prostředí tak jak probíhá zlatnická práce v praxi. Povinné praxe přímo v pracovním prostředí by mohly myslím výrazně pomoci k motivaci při výuce – studiu oboru.

Jaký vliv měly vaše studijní výsledky na volbu tohoto učňovského oboru a na jakou druhou školu – obor jste se hlásili?

„No ne, že by mi škola nešla, jsem takový průměr, ale rozhodně nejsem studijní typ a táta prostě chtěl abych šel sem. Je fakt že se mi tady učí líp než na základce. Jakou druhou školu jsem se hlásil na truhláře, kam se se taky dostal.“ – respondent 7.

„Vždy jsem se učila tak normálně, neměla jsem jako samí jedničky, ale ani jsem nikdy nepropadala. Chtěla jsem hlavně, aby na střední nebyla těžká matematika, a tady je to v pohodě, jako počítáme, ale jen vzorečky, co už jsem se naučila a je to lehký, ale na základce mi ta matika fakt nešla. Jako druhý obor jsem měla napsanou kosmetičku, ale tam byly přijímačky a nevzali mě.“ – respondent 3.

„Mě to ve škole nikdy moc nešlo, mě šly jen ty kreativní předměty, jako výtvarka nebo hudebka. A je možný, že i proto jsme s mamkou vybraly učňák, ale hlavně to bylo kvůli tomu vyrábění šperků. Já se zkusila přihlásit na konzervatoř, tam jsem se ale nedostala“ – respondent 5.

Komentář: Studijní výsledky dotazovaných měly vliv na jejich výběr školy – studijního zaměření. Na základní škole dosahovali zpravidla průměrných studijních výsledků, bavili je kreativní předměty, jako výtvarná a hudební výchova, učňovský obor považovali spíše za jednodušší variantu následného studia.

2.4 Rozhovor s vedoucí odborného výcviku

Jaká byla vaše cesta k tomu, stát se mistrovou v tomto řemesle a jaké byly vaše počátky? Co bylo jinak než dnes, když jste studovala zlatnictví?

„Když já jsem nastupovala do učení, tak dostat se na obor zlatník šlo jen s protekcí, protože to jinak nešlo. Samozřejmě se dělaly talentové zkoušky, ale dostala jsem se pouze proto, že rodiče měli známé ve vedení Safíny. A když jsem se pak ptala spolužaček, jak se do učení dostaly, tak každá měla někoho, kdo jim pomohl – strýčka, tetičku, prostě někoho. Takže jsme se všechny dostaly díky protekci.“

Přijímačky byly těžší, než jsou dnes?

„Přijímačky byly pouze manuální, nebylo tam žádné kreslení nebo otázky. Pokud si dobře pamatuji, tak se jednalo o řezání, stáčení drátu a podobně.“

Tušila jste, že byste potom někdy mohla dělat mistrovou, když jste byla ještě ve škole?

„To v žádném případě ne, ale ihned po ukončení učení jsem pokračovala na nástavbě, která existovala tenkrát pouze ve formě večerní školy. Takže jsem byla normálně zaměstnaná a 2–3 týdně nás pouštěli třeba o hodinu dříve, aby to stihli a tam jsme byli třeba do osmi hodin do večera. Nástavba trvala 2 roky a poté jsem si udělala maturitu. Po maturitě jsem už nemohla normálně pracovat „u stolu“ a zařadili mě mezi technickohospodářské pracovníky, tzn. že jsem šla dělat technologické postupy na nové výrobky. Při tom jsem se musela seznámit se všemi pracovišti zlatnické výroby, všemi technologiemi např. výrobou řetízku, litím, výrobou prstenů atd. To byla dobrá příprava pro budoucí povolání mistrové. Technologa jsem dělala další cca 2 roky než jsem odešla na mateřskou dovolenou. Po návratu jsem přijala místo mistrové ve zdejším učňovském středisku a po nějaké době bylo nezbytné dokončit si pedagogické vzdělání, takže jsem dálkově absolvovala bakalářské studium.“

Jaké jsou podle Vás faktory pro výběr studia zlatnického řemesla?

„Někdy mě připadá, že si nás žáci vybírají podle toho, že bydlí tady v okolí. Ale zároveň máme hodně žáků, kteří k nám dojíždějí nesmírnou dálku třeba z Moravy a bydlí na internátní škole, a tam vidím skutečný zájem o obor. Také si myslím, že i výtvarná výchova je důležitým faktorem, беру to i ze své osobní zkušenosti, kdy jsem jako dítě chodila do výtvarného kroužku. A dále určitě hraje i vliv rodiny.“

Jakou změnou prošli učni a jakou výuka od doby, kdy jste se vyučila?

„Rozdily ve výuce jsou, ale v podstatě se stále vyučuje podle stejných postupů, jak učil mistr mě. Pouze jsme do výuky zařadili jiné druhy výrobků, ale objem učiva je stále stejný, ačkoliv dříve probíhala vlastní výuka dva roky a třetí rok jsme již byly zařazeny do výroby na dílnách, kde probíhala praxe v provozu. V současné době je výuka rozložena do tří let a mělo by v ní být

více prostoru pro vlastní návrhy a tvorbu. Problém dnešních dětí je, že nejsou schopni zvládnout osnovu tak rychle jako my, jsou pomalejší. Rozdíl vidím především v motivaci. My jsme dopředu věděli, že pokud budeme mít jedničky, tak se dostaneme na ty nejlepší provozy, kde se vyrábělo to nejlepší a nezajímavější zlaté zboží. Ti s horšími známky byli zařazeni na špinavější a nezábavné provozy. Při praxi ve třetím ročníku jsme prošli všemi provozy, tak jsme už dopředu věděli, kam se chceme dostat a jaká práce nás čeká. To byla výborná motivace k tomu, snažit se být co nejlepší.“

Co vás motivuje zůstat v oboru a působit jako mistr výuky?

„Na začátku jsem měla potřebu naučit je co nejvíc, předat jim své zkušenosti. V posledních letech mě baví víc práce s dětmi, stále se je snažím naučit co nejvíc, ale dávám větší prostor i tomu, aby se dětem práce v dílně líbila, snažím se je „kultivovat“, aby více vnímaly prostředí a vyrostli z nich samostatní a svébytní lidé, zlatnictví trochu ustupuje do pozadí. Bohužel v současné době, nám nastupuje do ročníku 12 dětí a už dopředu víme, že 11 z nich zlatnictví dělat nebude a pouze z jednoho bude opravdu zlatník.“

„O náš obor byl vždy zájem a vždy se nám děti hlásily, i když byly roky, kdy jsme přijali ke studiu každého, kdo se přihlásil. V posledních letech se situace zlepšuje a můžeme si vybírat, ale stále pociťujeme nedostatek schopností a vědomostí, které si děti mají přinést ze základní školy, jako základy geometrie, výpočty, nemají jemnou motoriku. Chtěla bych, aby se na základní školy vrátily předměty, jako pracovní výchova, dílny, šití, práce na pozemcích. Děti dnes neumějí vzít do ruky pilník, šroubovák, dokonce neumějí ani pořádně držet tužku, a to je pro řemesla velmi důležité, aby uměly používat ruku.“

Jak se podle vás projevuje role mistra ve světle moderních technologií a digitálního věku? Jaké nové dovednosti a znalosti jsou potřebné pro úspěch v řemesle dnes?

„Máme tady nové technologie, máme tu laser⁸¹, pneumatické rýtko⁸². Děti mají možnost si tyto technologie vyzkoušet a seznamují se při tom i při exkurzích, kde jim ukážeme třeba lití, které tu mít nemůže. Nově chodí učni na praxe, kde se seznámí s galvanikou⁸³.“

Myslíte si, že obor zlatnictví je v současném světě perspektivním, že absolventi mají možnost se v tomto oboru uplatnit?

„Celkově je čím dál tím méně řemeslníků, ale stále máme od firem poptávku po absolventech. Avšak ti se oboru ve většině věnovat nechtějí. Ti chytřejší pokračují ve studiu a k oboru se pak málo kdy vrací.“

Komentář: Vedoucí odborného výcviku označila za faktory ovlivňující výběr zlatnického oboru zájem o výtvarnou výchovu, vliv rodiny a také vzdálenost školy od domova. Za obtíže,

⁸¹ Laser – moderní způsob mikro pájení, pomocí laseru, který vystřelí pájku

⁸² Pneumatické rýtko – elektronické rýtko na kov

⁸³ Galvanika/galvanické zlcení – povlak tvořený drahým kovem – pozlacení

se kterými se učni na počátku výuky potýkají, uvedla především nedostatečné znalosti z oboru geometrie a matematiky a nedostatek jemné motoriky rukou. Výuka probíhá podle tradičních učebních osnov, ale i je doplněna o seznámení s novými technologiemi. Problémem při výuce je nedostatečná motivace učňů k maximálnímu výkonu. Podle jejích zkušeností zůstává v oboru pouze necelých 10 % absolventů, ostatní pokračují v dalším studiu nebo si najdou uplatnění v jiném oboru.

2.5 Výstup z výzkumu

Rodina se ve výzkumném vzorku projevila jako nejvýraznější vnější motivační faktor, ale velký důraz respondenti přikládali i osobnímu zájmu o daný obor a preferencím k výtvarnému projevu. Na základě výzkumu byly tyto dva nejsilnější faktory v rovnováze. Studijní výsledky respondentů na základní škole se také projevily jako další prokazatelný faktor. Předchozí výsledky studentů byly průměrné a tito ve škole jeví zájem především o výtvarné předměty. Nepřijetí do jiné školy a nastoupení do zlatnického učiliště, jako sekundární volby, se objevil u čtyř z devíti respondentů. Z výpovědí vzešlo, že drtivá většina vnímala výuku učňovského oboru za snadnější variantu než studium střední školy. U jednoho respondenta byl rozhodující zájem o školu z důvodu vzdálenosti od domova. K mému překvapení respondenti nepovažovali zlatnický obor za snadno uplatitelný na trhu práce. Ovšem je nutné dodat, že sami se zatím nepokoušeli v tomto oboru hledat zaměstnání. Dva respondenty okouzila při výběru atraktivita oboru a jeho věhlas.

Pohledy studentů třetího ročníku učiliště na budoucnost byli různorodé. Menšina dotazovaných, z posledního ročníku, projeví zájem o práci v oboru a někteří by rádi pokračovali na navazujících studiích. Co se týče studentů z mladších ročníků, nemají až na výjimky zcela jasnou představu o budoucnosti. Všichni respondenti, ale předpokládají dokončení studia a věří, že se jim podaří úspěšně složit závěrečné zkoušky.

Z pohledu vedoucí odborného výcviku se jeví nejdůležitějšími faktory ke studiu vliv rodičů, zájem o výtvarný obor a umístění školy v blízkosti bydliště. Vedoucí odborného výcviku poukázala na nedostatečné návyky jemné motoriky, se kterými by měli žáci přicházet již ze základní školy. Uvedla, že na základních školách je nedostatek předmětů s praktickým zaměřením, a to považuje za nedostatek pro výuku řemeslných oborů. Potvrdila, že je o absolventy zlatnického řemesla zájem, avšak že absolventi nabídky zaměstnavatelů nevyužívají. Ovšem pro toto tvrzení není k dispozici žádný analytický podklad, už z důvodu nízkého počtu absolventů tohoto oboru v České republice.⁸⁴

Výslednou odpovědí na výzkumnou otázku, jaké faktory ovlivňují výběr uměleckého řemesla v oboru zlatník-klenotník, se po provedeném výzkumu ukázaly tyto faktory:

- **faktor rodiny:** např. respondent 8. - „*Mě to vybrali rodiče, jsou totiž zlatníci, a tak jsem prostě šla.*“. Respondent 1. - „*Jo moje mamka je umělkyně – kreslí, šije a tak, a moje babička je grafička.*“
- **faktor osobních zájmů:** např. respondent 5. - „*Jo mě to baví, protože je to prostě krásný obor, baví mě to vyrábění. Taky je to tady takový útulný*“ (prostředí praxí/dílny)
- **faktor předchozích studijních výsledků:** např. respondent 7. - „*No ne, že by mi škola nešla, jsem takový průměr, ale rozhodně nejsem studijní typ a táta prostě chtěl a bych šel sem. Je fakt že se mi tady učí líp než na základce. Jakou druhou školu jsem se hlásil na truhláře, kam se se taky dostal.*“

⁸⁴ <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-02/Nezamestnanost-absolventu-podle-oboru-vzdelani?o=20563&so=82&kv=1>

- **faktor nepřijetí do jiného oboru:** např. respondent 3. - „*Vždy jsem se učila tak normálně, neměla jsem jako samí jedničky, ale ani jsem nikdy nepropadala. Chtěla jsem hlavně, aby na střední nebyla těžká matematika, a tady je to v pohodě, jako počítáme, ale jen vzorečky, co už jsem se naučila a je to lehký, ale na základce mi ta matika fakt nešla. Jako druhý obor jsem měla napsanou kosmetičku, ale tam byly přijímačky a nevzali mě.*“
- **faktor vzdálenosti školy:** např. respondent 3. – „*Škola je dost daleko od rodiny, nemusím být pod jejich dozorem, a to se mi líbí*“ Tento faktor se projevil při praktickém výzkumu. Studenti si často vybírali podle toho, zda budou trávit dlouhou dobu při cestování do školy anebo naopak aby byli daleko od dohledu svých rodin a zvolili pobyt na internátu.
- **faktor očekávání nenáročnosti oboru:** např. respondent 7. - „*Myslel jsem si, že to bude jednoduchý, že se nebudu muset moc učit a tak... A taky jsem neměl moc na výběr, táta tu školu vybral a prostě mi řekl, že sem musím*“
- **Faktor výuky na základní škole:** např. respondent 5. – „*Nevím, jestli obecně je, ale pro mě určitě. Výtvarná výchova vždycky byla můj oblíbený předmět ještě s tělákem a vždycky jsem věděla že se chci věnovat umění.*“
 - **faktor vyučujícího:** např. respondent 4 - „*Mě výtvarka hrozně bavila, byl to můj oblíbený předmět. Měli jsme skvělou učitelku, která pokaždý vymyslela něco nového, různé techniky a práce. A třeba jsme i vyšívali a navlíkali jsme korálky. I kvůli ní jsem chtěla dělat něco uměleckého.*“
 - viz. vedoucí odborného výcviku – ... „*Chtěla bych, aby se na základní školy vrátily předměty, jako pracovní výchova, dílny, šití, práce na pozemcích. Děti dnes neumějí vzít do ruky pilník, šroubovák, dokonce neumějí ani pořádně držet tužku, a to je pro řemesla velmi důležité, aby uměly používat ruku.*“ ...

2.6 Problémy zjištěné v souvislosti s výzkumem a návrhy jejich řešení

- ***Nedostatek časové dotace praktické výuky ZŠ v rámci***

Tím, že žáci základních škol nemají dostatek praktického vyučování ani často nevykonávají praktické činnosti v domácím prostředí zapříčinilo, že děti nejsou dostatečně zručné. Nemají zvládnuté schopnosti jemné motoriky a pracovní návyky. Při pracovních činnostech mohou objevit radost z hotového výrobku a uvědomění svých manuálních schopností. Žáci nezažívají vnitřní uspokojení z hmatatelně dokončené práce a postrádají vnitřní motivaci.

Je proto nutné, aby žáci měli pracovní návyky, aby se neobávali pocitu z neúspěchu a pokoušeli se znovu překonávat své hranice, což by podporovalo jejich osobnostní rozvoj.

Navrhované řešení: Podle RVP ve vzdělávací oblasti: Člověk a svět práce je hodinová dotace 4 hodiny měsíčně na 2. stupni ZŠ.⁸⁵ Vzhledem k nedostatečným návykům, jak v rozhovoru uvedla vedoucí praxe, by bylo vhodné navýšit hodinovou dotaci praktických předmětů v základních školách, kde by se děti častěji setkávaly s různými druhy materiálů (kov, dráty, textil, kůže, dřevo, hlína, sklo např. mozaika).

- ***Nedostupnost činností s výtvarným a řemeslným zaměřením pro širší skupiny žáků ZŠ především z rodin s nižším socioekonomickým statutem***

Talentovanější děti nebo děti více manuálně zručné by měly mít možnost své schopnosti již na základních školách rozvíjet. K tomu by mohly pomoci dotační podpory municipalit, tak aby při školách vznikaly kroužky zaměřené na výtvarné a řemeslné techniky. Dnes se často mluví pouze o nutnosti sportovních aktivit dětí, ale tato stránka osobnostního rozvoje dětí zůstává opomenuta. Tuto roli sice z části zastávají výtvarné obory základních uměleckých škol, nicméně tyto ZUŠ jsou pro velkou část dětí nedostupné, ať z důvodů vzdálenosti od bydliště nebo z důvodu nedostatečných kapacit těchto ZUŠ. Navíc výtvarné obory ZUŠ jsou směřovány spíše uměleckým směrem, nepokrývají plně ostatní obory typu „dílenských“ prací např. opracování dřeva, kovů, kůže atd. Oproti tomu by kroužky, vzniklé na úrovni základních škol, byly dětem přístupné z důvodu místní dostupnosti, nekladly by nároky na socioekonomický statut rodiny dítěte (kroužek by byl finančně dostupný, rodiče by na něj nemuseli dítě dovážet aj.) a rovněž by zde nebyly kladeny tak vysoké nároky na umělecký talent dítěte, jako tomu bývá v případě ZUŠ.

Navrhované řešení: Dotace municipalit z kapitoly školství na vytvoření kroužků s výtvarným a řemeslným zaměřením, které by byly v gesci základních škol určené primárně pro žáky druhého stupně.

- ***Nízká prestiž řemeslných učebních oborů oproti středním školám***

Řemeslné obory a učební obory celkově mají ve společnosti nižší prestiž než střední školy a gymnázia. Rodiče a spolužáci považují nepřijetí na střední školu často za známku selhání dítěte.

⁸⁵ <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/46/VZDELAVACI-OBLAST-CLOVEK-A-SVET-PRACE-V-RAMCI-RVP-ZV.html>

K výběru učebního oboru přistupují pak jako k horší volbě, obávají se snížení úrovně kvality vzdělávání, šikaně mezi uční, menší kultivovanosti prostředí učňovské školy. Oproti tomu je v současné době velká poptávka po absolventech učebních oborů, umělecké řemeslné obory nevyjímaje a řemeslníci dosahují často i vyššího finančního ohodnocení než absolventi středních škol.

Tím, že se budou řemeslné obory více ve školách propagovat, zvýší se prestiž řemeslných oborů, které potom nebudou považovány za méněcenné vzdělání, žáci se nebudou ostýchat mezi spolužáky a ve společnosti, pokud si vyberou tento řemeslný učňovský obor namísto střední školy.

Navrhované řešení: Pro žáky 2. stupně základních škol pořádat exkurze⁸⁶ do řemeslného prostředí. Střední odborná učiliště – podpora workshopů pro žáky 8. a 9. tříd a jejich rodiče a dny otevřených dveří. Což by mohlo ovlivnit a navnadit žáky ke studiu možného vybraného řemesla

- **Obtíže s přechodem do pracovního prostředí**

Studenti uměleckého zlatnického řemesla nemají dostatek povědomí o realitě práce v jejich oboru. Mají pocit, že je práce v dílnách nedostatečně platově hodnocená a zároveň je těžké v ní najít uplatnění. Současně mají pocit, že jejich výuční list nebude dostačující na trhu práce, a proto se chtějí „pojistit“ vzděláním s maturitním vysvědčením. Maturitní vzdělání je všeobecně považované za minimální dosažené vzdělání na trhu práce, což ovšem ve světě řemesel bez výhrad neplatí. Po dvou letech nástavbového studia ztrácí absolvent pracovní dovednosti, které při vyučení získal. V důsledku toho dochází k odklonu od řemeslné praxe a absolvent zpravidla hledá uplatnění v jiném oboru, protože svým řemeslným schopnostem již nevěří.

Navrhované řešení: Pokud by uční v průběhu studia řemesla, například v posledním ročníku, pravidelně docházeli do reálného pracovního prostředí – do praxe, získali by nejen zlepšení pracovní zručnosti a řemeslného umu, ale především by ztratili obavy z přechodu do nové životní etapy – opuštění školního prostředí a přechod do pracovního.

- **Demotivace k plnění školních povinností a docházky**

Někteří uční nevěnují teoretické i praktické výuce dostatečnou pozornost, rovněž mají problém s řádnou docházkou. Nevidí v řádném plnění svých studijních povinností žádný motivační prvek, který by je povzbudil k lepším výsledkům, než jen splnění podmínek k prostému postoupení do dalšího ročníku s pouze dostatečnými výsledky a splněným limitem docházky.

Navrhované řešení: Řešením k nalezení motivace k co nejlepším výsledkům by mohla být prospěchová stipendia vyplácená buď municipalitami nebo potencionálními zaměstnavateli, kteří by je takto mohli ohodnotit za dobře vykonávanou praxi.

⁸⁶ Exkurze – jedna z organizačních forem výuky konaných v mimoškolním prostředí, má přímý vztah k obsahu vyučování, rozšiřuje žákovu zkušenost – PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, 2009, str. 74

Dobrým příkladem je hlavní město Praha, která vybraným učňovským oborům prostřednictvím svých zřizovaných středních odborných učňovských škol, poskytla v letech 2018-2022 prospěchová stipendia. Tato stipendia byla formou finančního ohodnocení pro studenty a měla za cíl zkvalitnit odbornou přípravu učňů. Cílem bylo také redukovat počet žáků, kteří předčasně přerušují své vzdělávání ve svých zvolených oborech. V podmínkách bylo dodržení školní docházky a určitého průměru známek, dále se započítávalo náležité vykonávání praxe. Tento program, považuji za velmi kvalitní, nicméně je nutné dodat, že finanční hodnocení není a nemělo by být jediným motivačním prostředkem, jak učně vést k lepšímu prospěchu a zájmu a studium.⁸⁷

2.7 Můj pohled na studia zlatnického řemesla

Zlatnické řemeslo považuji za velmi originální výtvarný obor. Jde o specifickou formu řemesla a umění, kde se technika a estetika setkávají a spojují v jedno. Díky studiu naučila jsem se práci s kovem a jeho chemickými vlastnostmi, schopnost rozpoznávat drahé kameny a vkládat je do šperku. Během studia jsem také získala vlastnosti jako je trpělivost a preciznost.

Ke studiu oboru zlatník-klenotník jsem se přihlásila v roce 2015 a jako druhou školu na přihlášku jsem uvedla střední pedagogickou školu. Byla jsem přijata na oba obory, ale z důvodu kreativnější výuky jsem zvolila obor zlatník-klenotník. Ale i u mě hrálo roli více faktorů, které pro mě byly rozhodující. Neměla jsem nadprůměrné studijní výsledky a obávala jsem se náročnosti běžné střední školy. Jako většina respondentů, jsem již od dětství byla zaujata výtvarnou výukou a uměleckou tvorbou. Na druhém stupni základní školy mě vyučovala výborná výtvarnice a pedagožka, která můj zájem o umění ještě více prohloubila.

Školu jsem měla zájem dokončit, i přestože jsem v prvním ročníku zápasila s myšlenkou, že nikdy dobrým zlatníkem nebudu. Teoretická studia mě zajímala a chtěla jsem se v tomto směru vzdělávat nadále. Ve třetím ročníku jsem se rozhodla pro pokračování ve studiu. Dnes práci v oboru vidím jako perspektivní, a sama uvažuji nad návratem k oboru.

⁸⁷ https://skoly.praha.eu/files/=85763/aktualizace_PODPORA_OV_2018_2022_akt_verze_9_08_2018.pdf

Závěr

V dnešní době, která je charakteristická globalizací a konzumní společností, kdy je možné koupit takřka ihned jakékoliv výrobky sériové výroby za zlomek ceny originálu je potěšující, že zájem o práci umělecko-řemeslných oborů trvá a tyto obory nezanikají. Proto je tak důležité, aby mistři těchto náročných řemesel měli své následníky. V této práci jsem se věnovala největší pozornost řemeslu zlatnickému, ke kterému mám, jakožto absolvent oboru zlatník-klenotník a maturitního oboru umělecko-řemeslné práce, nejbližší vztah a prostředí zlatnické dílny je mi důvěrně známé.

Při rozhovorech se studenty jsem si připomněla pocity, se kterými jsem se i já potýkala. Jak mě zraňovaly neúspěchy, kdy se drátky nechtěly spájet a praskaly pilníčky; jak jsem byla hrdá na první šperk, který jsem vyrobila i sama navrhla. Uvědomila jsem si, jak mě formovali i učitelé na základní škole, kde jsem milovala výtvarnou výchovu a paní učitelka mě nadchla pro dějepis. I studenti při rozhovorech, byť mnohdy měli potíže slovně zformulovat své motivační vlivy a pocity, projevovali obdobné zaujetí výtvarnou výchovou a praktickými činnostmi, které mohou využívat v profesi, ke které se připravují. Popisovali vlivy, na základě, kterých se rozhodli studovat obor zlatník-klenotník a vyjadřovali obavy, zda budou mít dostatek schopností a odvahy sami profesi vykonávat.

Setkání s paní Zuzanou Nesrstovou, vedoucí odborného výcviku, při kterém jsem se ocitla v nové roli, mě přivedlo ke spoustě zamyšlení. Její vyprávění o tom, jak se k mistrování dopracovala, jaké byly v předrevolučních dobách šance na přijetí ke studiu a jaká motivace v jejich generaci zlatnických učňů vedla co nejlepším výkonům, mě opravdu překvapilo. Dnešní doba je jiná, naštěstí k přijetí ke studiu vybraných oborů již není potřeba protekce a děti si mohou vybírat podle zcela jiných faktorů, které jsem se pokusila nalézt v této práci. Motivaci k co neúspěšnějšímu studiu, kterou byly v době předrevoluční umístěnky na konkrétní provoz, bychom už taky velice neradi zažívali, ovšem co nejvíce praxe ve skutečné zlatnické dílně by myslím studentům jistě prospělo.

Ve své práci jsem se zabývala řemeslem, uměleckým řemeslem a výzkumnou sondou se studenty řemeslného oboru zlatník-klenotník a jejich vedoucí odborného výcviku. S učni jsem vedla rozhovory s cílem k nalezení faktorů, které by mohly ovlivnit jejich volbu k tomuto profesnímu zaměření a ke studiu řemesla. Ve výsledku bádání navíc vykrytalizovaly určité nedostatky, na které jsem se pokusila navrhnout možná řešení. Přesto že šlo o velmi malý výzkum s úzkým polem působnosti, považuji cíl bakalářské práce za splněný a nalezené výsledky za podnětné k případnému dalšímu zkoumání.

Použité zdroje:

ADAMS, Steven. *Hnutí uměleckých řemesel*. Praha: Svojtka a Vašut, 1997.

HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, Cecilie. *Umění a život zapomenutých řemesel*. Praha, 1955.

HELUS, Zdeněk. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ. *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Knižnice psychologické literatury.

KOTÍK, Jan. *Tradice a kultura československé výroby*. Praha: Orbis, 1954. Osvětové a propagační edice.

KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada).

KŘÍŽOVÁ, Alena. Šperk od antiky po současnost. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny odívání.

LAMSEROVÁ, Jana. *Didaktika výtvarné výchovy: Výtvarný projev dospívající mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství,

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009.

STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha. Libri,

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007.

TRHLÍKOVÁ, Jana. Volba střední školy a její hodnocení v kontextu další vzdělávací a profesní dráhy. *Orbis Scholae* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2013, 7(3), 87-105 [cit. 2023-07-07].

UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

WINTER, Z. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách*,

<https://shop.chayle.ca/blogs/blog/the-functions-of-jewellery-ancient-contemporary>

<https://archiv-nuv.npi.cz/vystupy/nektera-umelecka-remesla-zaky-stale-lakaji.html>

<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/46/VZDELAVACI-OBLAST-CLOVEK-A-SVET-PRACE-V-RAMCI-RVP-ZV.html>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98emeslo>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Um%C4%9Bleck%C3%A9_%C5%99emeslo

<https://docplayer.cz/7948965-Metodika-motivace-k-remeslum-ve-volbe-povolani-zakuzs.html>

https://idea.cergeei.cz/files/IDEA_Studie_1_2021_Ucnovske_skolstvi/IDEA_Studie_1_2021_Ucnovske_skolstvi.html#p=26

<https://infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-4-05>

<https://www.dama.cz/clanek/proc-a-jak-se-zdobime>

<https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-02/Nezamestnanost-absolventu-podle-oboru-vzdelani?o=20563&so=82&kv=1>

https://www.msmt.cz/file/10186_1_1/

https://zlatnicke.cz/?page_id=46